

2026. ÁPRILIS

háromk

KÖNYV•KÖNYVTÁR•KÖNYVTÁROS

Véget ért az idei
Bod Péter Országos
Könyvtárhasználati
verseny

A könyvtáros szakmai egyesületek megújulása globális kontextusban: a Magyar Könyvtárosok Egyesületének stratégiája az IFLA MLAS prioritásai tükrében	3
Megmaradni és esélyt adni – interjú Cserlakiné Hagymássy Krisztinával, Dömsödy Andreával és Szakmári Klárával	5
A digitalizálás nem kizárólag intézményi feladat, hanem széles körű szakmai együttműködés – interjú Mészáros Tamással	7
Körkérdés a könyvtári minőségirányításról	9
Hátrányos helyzetben élő gyerekek könyvtári foglalkoztatása Kézdivásárhelyen	13
Tizenkét éve visszük házhoz a kultúrát: Új könyvtárbusszal bővült a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei ellátás	16
Élő könyvtár, élő közösség: Babót könyvtárának újjászületése	18
70 éves a szarvasi könyvtár	19
75 éves a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár	21
Könyvtárosok a 2026-os március 15-i állami kitüntettek között	23
Memóriatréning könyvtári környezetben	24
A használt könyvpiac 2026-ban – könyvtárosi perspektívából	26
Pável Ágoston 100 évvel ezelőtti könyvtármarketing tevékenysége	28
Az Országgyűlési Könyvtár a nyilvánosság szolgálatában	29
Valóságos könyvtár – könyvtári valóság: Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2024.	30

IMPRESSZUM

háromkA 4. (34.) évfolyam, 2. szám

FELELŐS KIADÓ: Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója
 FŐSZERKESZTŐ: Szeifer Csaba
 A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: Szűts Etele, a Könyvtári Intézet igazgatója
 SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Hegedűs Henriett, Horváth Sándor Domonkos, Juhász Zoltán, Képes Gábor, Oros Sándor,
 Ráczné Radó Rita, Rostás Norbert, Szabó Tünde, Szócs Endre, Varga Éva, Verók Attila
 OLVASÓSZERKESZTŐ: Ormándy Marcell Ottó
 TECHNIKAI SZERKESZTŐ: Varga Csilla
 BORÍTÓFOTÓ: Visky Ákos László / OSZK

A SZERKESZTŐSÉG CÍME: 1014 Budapest, Szent György tér 4–5–6., TELEFON: (06 1) 224-3788, E-MAIL: haromka@oszk.hu
 URL: <https://journals.oszk.hu/haromka>, <https://epa.oszk.hu/haromka> LEVELEZÉSI CÍM: 1276 Budapest Pf. 1205.

ISSN 3004-1252 (Online)

Fotók: MKE

A könyvtáros szakmai egyesületek megújulása globális kontextusban: a Magyar Könyvtárosok Egyesületének stratégiája az IFLA MLAS prioritásai tükrében

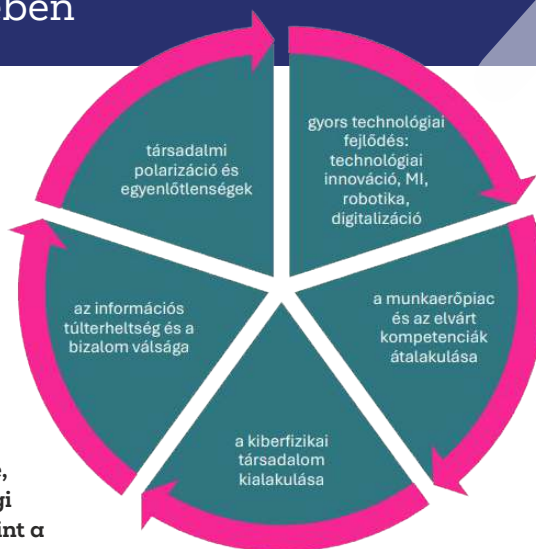
BEVEZETŐ

A könyvtári szektor világszerte jelentős strukturális és technológiai átalakuláson megy keresztül. A digitális transzformáció, a digitalizáció, a mesterséges intelligencia térnyerése, a felhasználói igények változása, valamint a szakmai közösségek működésének és igényeinek átalakulása új kihívások elé állítja a könyvtárakat, könyvtárosokat és a könyvtári szakmai szervezeteket.

Ebben a gyorsan változó környezetben különösen fontosá válik, hogy a könyvtáros egyesületek világos stratégiával és hosszú távú jövőképpel rendelkezzenek. A szakmai szervezetek megerősítését szolgálják az International Federation of Library Associations and Institutions – Management of Library Associations Section (MLAS) 2025–2027-es stratégiai prioritásai is, amelyek a könyvtáros egyesületek fenntarthatóságát, közösségi erejét és nemzetközi szakmai együttműködését kívánják erősíteni.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) stratégiai megújulása jól példázza, miként kapcsolódhatnak a nemzeti szakmai szervezetek a globális szakmai irányokhoz, miközben saját szakmai és társadalmi környezetük kihívásaira is választ adnak. Az 1935-ben alapított egyesület a magyar könyvtáros szakma egyik legfontosabb közössége. Az elmúlt évek változásai, kihívásai – a digitális transzformáció, a szakmai generációváltás, a tagsági és használói igények változása, a működési környezet változása, valamint a könyvtárak társadalmi szerepének erősödése – szükségessé tették a szervezet stratégiai irányainak újragondolását.

Az MLAS 2025–2027 közötti időszakra meghatározott stratégiai prioritásai szorosan kapcsolódnak az IFLA 2024–2029-es stratégiájához és a szervezet közelgő, 2027-es centenáriumához. A program három kulcsterületre összpontosít: a könyvtári szakmai szervezetek **pénzügyi fenntarthatóságának erősítésére, a tagság bevonására és közösségi aktivitásának növelésére, valamint a kommunikáció és társadalmi láthatóság fejlesztésére.** A kezdeményezés célja, hogy

MKE STRATÉGIA – 2026–2030

Az MKE 2026–2030 közötti stratégiája három alapvető pillérre épül:

Tudás – Közösség – Fenntarthatóság

Ez a keretrendszer jól kapcsolódik az IFLA MLAS stratégiai irányaihoz.

A szakmai tudás és kompetenciák fejlesztése

Az MKE stratégia egyik kiemelt célja a könyvtárosok folyamatos szakmai fejlődésének támogatása. A könyvtárak egyre inkább digitális és adatvezérelt környezetben működnek, ezért különösen fontos a digitális kompetenciák, az információs műveltség, valamint az új technológiák – például a mesterséges intelligencia – alkalmazásának fejlesztése.

Az MKE szakmai konferenciák, szakmai workshopok, speciális szakmai képzések és módszertani programok révén kíván hozzájárulni a könyvtárosok szakmai felkészültségének erősítéséhez. A jövőben az MKE még inkább a szakmai tudásmegosztás és az innováció platformjaként kíván működni.

A jövőben az MKE még inkább a szakmai tudásmegosztás és az innováció platformjaként kíván működni

a könyvtári egyesületek világszerte erősebb szervezeti alapokkal, aktív szakmai közösségekkel és hatékony érdekképviselői szereppel tudjanak működni a gyorsan változó társadalmi és technológiai környezetben. A cikkben arra vállalkozom, hogy az IFLA MLAS stratégiai prioritásai és javaslatai tükrében vizsgálom meg az MKE új stratégiáját.

Aktív és támogató szakmai közösség építése

Az új MKE stratégia másik fontos eleme a könyvtáros szakmai közösség megerősítése. A szakmai egyesületek számára világszerte kihívást jelent a tagság megújítása és a fiatal szakemberek bevonása, miközben fontos a tapasztalt generációk tudásának megőrzése is.

Az MKE ennek érdekében több szakmai kezdeményezést tervez, többek között mentorprogramokat fiatal és tapasztalt könyvtárosok között, szakmai közösségépítő programokat, valamint a fiatal könyvtárosok bevonását támogató kezdeményezéseket, pályázatokat, ösztöndíjakat és szakmai lehetőségeket. Ezek a programok hozzájárulhatnak a szakmai identitás erősítéséhez és egy még aktívabb szakmai közösség kialakításához.

Fenntartható és stabil szakmai szervezet

A szakmai egyesületek működésének hosszú távú fenntarthatósága ma világszerte kiemelt kérdés. Az MKE stratégiájában ezért hangsúlyos szerepet kap a szervezeti stabilitás és a pénzügyi fenntarthatóság erősítése.

Az egyesület a jövőben új partnerségi modellek, pályázati lehetőségek és intézményi együttműködések révén kívánja bővíteni működési lehetőségeit, valamint erősíteni a könyvtárak társadalmi láthatóságát és szakmai érdekképviseletét.

Nemzetközi együttműködés és közös jövő

A könyvtáros szakmai szervezetek jövője egyre inkább a nemzetközi együttműködésekre épül. A nemzeti stratégiák és a glo-

Az MKE stratégiája külön figyelmet fordít olyan területekre is, amelyek a nemzetközi szakmai diskurzusban egyre fontosabbá válnak, például a könyvtárosok mentális jóllétének támogatására, a mesterséges intelligencia könyvtári alkalmazására, valamint a generációk közötti tudásmegosztás ösztönzésére

bális szakmai irányok összekapcsolása hozzájárulhat a szakma nemzetközi fejlődéséhez és a közös kihívások kezeléséhez.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének stratégiai megújulása azt mutatja, hogy a hazai szakmai szervezetek képesek a globális irányelveket saját szakmai környezetükhöz igazítani, miközben aktív szerepet vállalnak a nemzetközi könyvtári közösség építésében.

Az MKE stratégiája külön figyelmet fordít olyan területekre is, amelyek a nemzetközi szakmai diskurzusban egyre fontosabbá válnak, például a könyvtárosok mentális jóllétének támogatására, a mesterséges intelligencia könyvtári alkalmazására, valamint a generációk közötti tudásmegosztás ösztönzésére.

ÖSSZEGZÉS

A **Tudás – Közösség – Fenntarthatóság** hármas pillérére épülő stratégia jól illeszkedik a könyvtáros szakmai szervezetek globális irányaihoz. A szakmai kompetenciák fejlesztése, az aktív szakmai közösség építése és a fenntartható szervezeti működés erősítése olyan célok, amelyek a nemzeti és a nemzetközi könyvtári stratégiák közös metszéspontjában állnak.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének példája azt mutatja, hogy a könyvtáros egyesületek képesek egyszerre reagálni a helyi szakmai kihívásokra és kapcsolódni a globális szakmai prioritásokhoz. Ez a megközelítés hozzájárulhat ahhoz, hogy a könyvtáros szakmai szervezetek a jövőben is meghatározó szerepet töltsenek be a tudásalapú társadalmak fejlődésében.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tapasztalatai azt mutatják, hogy a hazai könyvtáros egyesületek stratégiai megújulása szorosan kapcsolódhat a globális szakmai irányokhoz. A nemzeti és nemzetközi szakmai stratégiák közötti kapcsolódások erősítése hozzájárulhat ahhoz, hogy a könyvtáros szakmai szervezetek a jövőben is meghatározó szerepet töltsenek be a tudásalapú társadalmak fejlődésében.

Megmaradni és esélyt adni

Új rovatot indítunk e havi számunktól, amely az iskolai könyvtárak témáját járja majd körül időről időre. A Könyvtárostánárok Egyesületének (KTE) elődje 40 éve, 1986-ban alakult meg, akkor még az MKE szekciósaként, majd 1997-től már önálló egyesületként működik. Az eltelt évtizedekben a szervezet sok tudást halmozott fel, számos rendezvényt szervezett, könyvtárügyben érdekelt szervezetekkel dolgozott együtt. Az egyesület részéről **Cserlakiné Hagymássi Krisztinával, Dömösdy Andreával és Szakmári Klárával** beszélgetünk a KTE elmúlt évtizedeiről, a szervezet jelenlegi helyzetéről, illetve a jövő terveiről.

Miként látja az 1986 óta tartó időszakot, melyek voltak ezeknek az évtizedeknek a mérföldkövei?

A KTE elődszervezetének megalakulása az 1970-es években könyvtárpedagógiai szempontból is fellendülő iskolai könyvtárügy egy állomása. Egyre erőteljesebben körvonalazódott, hogy az iskolai könyvtár több mint egy könyvtár az iskola épületében. Ennek egyik ismérve, hogy az iskolai

munkához szervesen kapcsolódó könyvtárpedagógiai munka folyik benne. Ezt az identitást erősítendő a szervezet idővel fel is vette a könyvtárostánár nevet. Szakterületünk érdekérvényesítésének csúcsa, hogy az 1995-ös, első nemzeti alaptantervben a számítástechnikával egyenrangú helyet kap a könyvtárhasználat az Informatika műveltségterületben és keresztterületi területként is érdemben épült be sok más tantárgyba. Szakmánk a tanulók és a pedagógusok hasznára erősödött. Az 1990-es években nőtt a jól funkcionáló iskolai könyvtárak száma, volt módszertani szabadság, anyagi lehetőség, terv. Ennek is köszönhető, hogy a KTE önálló egyesületté alakult.

A leíró ág a 2000-es években indult meg, majd 2012-ben, az erősödő központosítással felgyorsult, azóta az iskolai könyvtárakban és az egyesületben is számos anyagi és szakmai nehezítő tényezővel küzdünk, komoly veszélyben van az információs műveltség komplex fejlesztése. Erőteljesen leépült szakterületünk támogató intézményi háttere az oktatási és a könyvtári vonalon is, szinte már csak a KTE nyújt szolgáltatásokat. Pozitív mérföldköv viszont, hogy 2020-ban meg tudtunk jelentetni egy könyvtárhasználat tanulását segítő, modern szemléletű kézikönyvet.

Hol helyezné el ma a KTE-t a könyvtári szakmában, milyen együttműködések, partnerségeik alakultak ki az elmúlt évtizedekben? Melyek a közös metszetek a fontosabb partnerekkel?

Két szakterület határán végezzük hivatásunkat, így fontos, hogy mindkettőhöz kapcsolódjunk. Az MKE keretein belül alakultunk meg, és az önállósodás után is tagjai maradtunk társult szervezetként,

mert nélkülözhetetlen az élő kapcsolat. Legfrissebb, az együttműködésünk a Kovács Máté Alapítvánnyal, de számos más hazai (pl.: KAMIKA, CSMKE, KKKE, EKE) és határon túli (főleg szlovákiai és romániai) szervezettel és a nemzetközi iskolai könyvtári szövetséggel (IASL) is dolgoz(t)unk. Természetesen az oktatási vonal is nélkülözhetetlen. Ez a több más tanáregyesülettel való eseti együttműködés után 2016-ban vált erősebbé, amikor csatlakoztunk a Civil Közoktatási Platformhoz (CKP), ahol 50 más oktatási, szülői és diákszervezettel teszünk együtt a minőségi oktatásért. Emellett más ügyek mentén dolgozó szervezetekkel is kapcsolódunk esetenként (pl.: IBBY, HUNRA, MABÉOSZ). A közös munka lényege mindig az olvasáskultúra és a tanulás támogatása. A közös célok érdekében való együttműködések megerősítik az iskolai könyvtárak szerepét, a könyvtárpedagógiai lehetőségek ismertebbé válnak, növelik a könyvtárszakmai presztízsünket. A kapacitás hiánya miatt viszont ezeket a kapcsolatokat nem mindig tudjuk jól kihasználni.

Mi a küldetése most egy iskolai könyvtárnak és az ottani könyvtárosnak?

Miként lehet ezt röviden összefoglalni?

A küldetés más könyvtárakhoz hasonlóan az, hogy könyvtárnak maradjunk, a könyvtárak által képviselt értékeknek, kompetenciáknak teret adjunk egy olyan digitális világban, amikor az emberi szempontok, az információ hitelessége, komplexitása háttérbe szorul a technika és egyes csoportok érdekei mögött, az intézmények funkciói pedig összemosódnak. Ebben a küldetésben az iskolai könyvtárak szerepe különösen fontos, hiszen ez az egyetlen könyvtártípus, ahova a tan kötelezettség miatt "kötelező" járni, így mindenkit lenne esély elérni, ha a jog-

szabályi könyvtárműködtetési előírás nemcsak körülbelül 60-70 százalékban valósulna meg. Itt van lehetőség társadalmi, kulturális háttértől függetlenül mindenkinek találkozni a könyvtár és könyvtárostánár adta többlettel. Legyen szó olvasásról, információszerezésről, tanulásról, közösségről, emberi, megnyugtató, biztonságos környezetről.

A sokrétű és nagy felelősséggel is járó megvalósítandó célokat a nemzetközi irányelv alapján látjuk mi is, amiket a magyarul videóban is összefoglaltuk: állításonként és egyben is. A küldetés része az is, hogy az iskolai könyvtárak funkciói közül minél többet tudjunk ellátni. Meg kell találni az egyensúlyt, a terepet arra, hogy a tankönyvellátás és a kötelező olvasmányok mellett az iskolai önálló feladatok elvégzéséhez valódi tanulást eredményező környezetet biztosítsunk, de legyen terepe az elvonulásnak, a minőségi szórakozásnak, az elfogadó, emberi környezetnek is. Fenn kell maradni, hogy esélyt adjunk a minőségi oktatásnak, és egy értőbb, támogató oktatáspolitikának meglegyenek a biztos pontjai, a felmutatható jó gyakorlatai.

Milyen szakmai támogatást tud adni ma a KTE az iskolai könyvtáros kollégáknak?

Mint említettük, az évek során szinte teljesen leépültek az iskolai könyvtárakat támogató intézmények és/vagy azok ilyen szolgáltatásai, így a KTE próbálja az egyesületi feladatain túl – mint a szakmai érdekérvényesítés, szakmai közösség – ezeket is pótolni. Például: országos konferenciák, országos tanulmányi verseny, elméleti és módszertani nyomtatott és elektronikus kiadványok, oktatóanyagok, jogszabályértelmezés, tanácsadás, levelezőlista, szakmai díjak, pályázatok. Mindezt infrastruktúra és alkalmazotti háttér nélkül.

Ebben tanévben a Könyvtárostánárok Egyesülete ismét az Országos Széchényi Könyvtár közreműködésével hirdette és szervezi a Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Versenyt. Milyennek látja a verseny közelmúltját és a jelenét?

A verseny a közelmúltban elhunyt Zsoldos Jánosné nyíregyházi kolléga kezdeményezése, melyet Ugrin Gáborné emelt országos szintre 1993-ban. A verseny többször maradt szervező nélkül és ezért kellett – az erre infrastrukturálisan alkalmatlan – KTE-nek bekapcsolódnia. Utoljára 2023-ban, amihez az OSZK adta és adja meg azt a stabil és értő háttérrel, ami nélkül a szakma, a diákok könyvtárhasználati verseny nélkül maradnának.

A verseny a 2000-es évektől kezdve egyre erőteljesebben képviseli a könyvtárhasználat tanításának módszertani megújítását. A projektszerű feladatokkal kezdetben csak a döntőn, majd ma már az írásbeli fordulókön is a folyamat- és problémaalapú, az információ használatára épülő, az információs műveltség széleskörű, nemcsak iskolai alkalmazására helyezi a hangsúlyt. Ez nagy kihívást jelent a diákoknak, hiszen az iskolában nem ezzel a szemlélettel találkoznak, hanem a tananyag megtanulását várják tőlük. Az ebből való kimozdítás versenyünk egyik célja. Köszönet azoknak a felkészítő könyvtárostánároknak, akik plusz időben segítik a diákok felkészülését a versenyre és ezen keresztül az önálló tanulásra, az értő könyvtárhasználatra, a sikeres továbbtanulásra.

Végül a közeljövő terveiről is ejtsünk szót. Miben kell előre lépnie a következő években az iskolai könyvtáraknak, a kollégáknak, illetve a KTE-nek?

Erőteljesebben kell fellépni a megszűnő könyvtárostánári státuszok, a bezáró iskolai könyvtárak ellen. A még működőket meg kell erősíteni, hogy nyugdíjazás esetén legyen folytatása a munkának. Láthatóvá kell tenni az eredményeket, az igényeket. Ezt a célt is szolgálja ez a cikksorozat, melyben egy-egy iskolai könyvtárat és könyvtárostánáraikat fogjuk kérdezni működési feltételeikről, jó gyakorlataikról, eredményeiről, más könyvtárakkal való együttműködéseikről, iskoláik kielégített és ki nem elégített igényeiről. Kérdéseinkkel különféle típusú iskolai könyvtárt, mutatunk be, lesz például általános iskolai, kollégiumi, szakképzős, egyházi, alapítványi és állami fenntartású is.

Mérföldkövek az iskolai könyvtárügyben

A digitalizálás nem kizárólag intézményi feladat, hanem széles körű szakmai együttműködés

Mészáros Tamás ez év februárjától az Országos Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettese, akivel szakmai múltjáról és jelenlegi feladatairól is beszélgettünk. Az interjúban arról is szó esik, hogy jelenleg melyek az OSZK a legfontosabb projektjei a digitalizálás terén.

Több mint 10 éve az OSZK munkatársa. Mesélne röviden arról, hogy milyen szakmai út vezetett el a mostani munkaköréig?

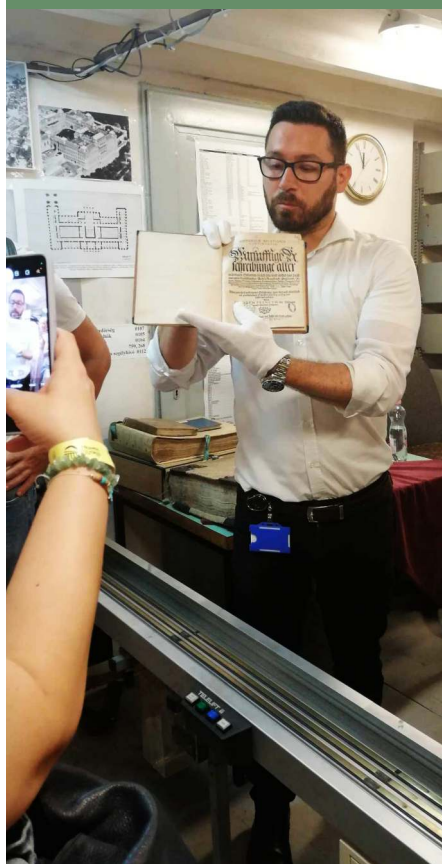
Ott kezdeném, hogy alapvetően nem terveztem a könyvtárosi pályára lépni. Magyar-testnevelés szakos tanár akartam lenni, de egy gimnáziumi éveim alatt jelentkező egészségügyi probléma miatt nem javasolták a testnevelés szakot, ezért találnom kellett valamit a magyar szak mellé. A választásom az informatikus könyvtáros szakra esett az Eszterházy Károly Egyetemen, még a bolognai rendszer előtti főiskolai képzésben, de nem terveztem, hogy könyvtárosként fogok elhelyezkedni. A főiskolai képzés első évét követően azonban megváltoztak a terveim, amiben nagy szerepe volt tanáraimnak, akiknek köszönettel tartozom ezért. Ahogy egyre inkább megismerkedtem a szakmával határozott döntésre jutottam. Könyvtárosként a nemzeti könyvtárban szeretnék dolgozni. Tóvári Judit, Czeglédi László, Lengyelné Molnár Tünde és Verók Attila egyaránt fontos és hiteles emberek számomra a szakmai munkám során. A diploma megszerzését követően azonnal be is küldtem az önéletrajzomat az OSZK-ba, majd négy évvel később megcsörrent a telefonom és Kaposváriné Dányi Éva osztályvezető asszony behívott egy állásinterjúra.

2014. február 4-én kezdtem az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozni, a Gyűjtemény- és Állománynyilvántartó Osztály munkatársaként, ahol feladataim közé tartozott a kötelezpéldányok érkeztetése. A munkám során a raktári jelzetadás folyamatának megújításába kezdtem, ami sikeresnek bizonyult, ezért ennek egyenes következménye lett, hogy szűk egy év után felkértek a Mikes Kelemen Program koordi-

nálására. Ezt a feladatot 2016 május végéig láttam el, majd több mint négy éven keresztül vezettem a Raktári Osztályt. 2020-ban, Rózsa Dávid főigazgatói kinevezését követően felkért a Gyűjtemény-megőrzési Főosztály vezetésére. A megbízással kapcsolatban világos elvárást fogalmazott meg: azt kérte, hogy újítsam meg a nemzeti könyvtár állományvédelmi és digitalizálási folyamatait. Úgy gondolom, hogy az elmúlt években az intézmény ezen a területen jelentős eredményeket ért el. Idén január 15-től a főigazgató úr részéről már egy tágabb fókuszú elvárás fogalmazódott meg: a könyvtárszakmai folyamatok átfogó megújításában számít a munkámra.

Jelenleg melyek azok a projektek, amelyekben aktuálisán sok a teendő, a megoldandó feladat?

A tennivalók sora elég hosszú, mivel jelenleg még a Gyűjteménymegőrzési Főosztály vezetésének feladatait is ellátom az általános főigazgató-helyettesi teendők mellett. Csak néhány példát említve: 2026. március 16-án indítottuk a Széchényi Ferenc Könyvprogramot, amely rendkívül hasznos gyűjtési lehetőséget nyitott a könyvtárak számára; az archiválási célú példányok Piliscsabára, a 2024-ben átadott archivális raktárba történő költöztetése szintén kiemelt projekt. A legfontosabb feladat azonban, amelybe az idén belekezdünk, egy új, 2026–2030 közötti időszakra szóló stratégia kidolgozása a nemzeti könyvtár számára. Ez az új stratégia egyértelműen a szolgáltatásaink megerősítésére helyezi a hangsúlyt.

Fotó: OSZK

”

Kiemelt feladatunk a határon túli, magyar vonatkozású dokumentumok, a hungarika-állomány feltárása és digitalizálása is

Hosszú évek óta kiemelten foglalkozik a nemzeti könyvtár digitalizálási tevékenységével, stratégiájával. Miben sikerült előrelépni a digitális tartalomszolgáltatás tekintetében? Milyen lehetőségek vannak még a közeljövőt illetően?

Az elmúlt években valóban komoly eredményeket értünk el a digitalizálás téren. 2020-ban kezdtünk bele a folyamataink megújításába és ennek eredményei számszerűen is jól kimutathatóvá váltak. 2022-ben az Országos Széchényi Könyvtár történetében addig példátlan módon 6,5 millió oldal digitalizálása valósult meg. 2023-ban ez a teljesítmény megduplázódott, majd 2024-ben és 2025-ben az intézmény már évi 14 millió oldalt meghaladó szinten végezte a digitalizálást, stabilan és kiszámíthatóan fenntartva ezt a kapacitást. Ez a fejlődés nem egyszeri siker, hanem egy következetesen felépített, hosszú távon is fenntartható szakmai működés eredménye. Az Országos Széchényi Könyvtár teljesítménye európai összehasonlításban is figyelemre méltó lett. Az évek során egy szakmailag rendkívül erős csapat jött létre. Kukur Barnabás Manóinak, Klinger Gábornak és Rényi Mátyás Attilának elvülhetetlen érdemei vannak ezeknek az eredményeknek a megvalósításában.

2024-től már jelentősen növelni tudtuk a digitális tartalmaink láthatóvá tételét is. Tagadhatatlan, hogy van előttünk feladat ezen a téren, az idén ezért megcélzottuk, hogy április végéig 12 millió oldalt tudjunk tartalomszolgáltatásba adni. Ez egy fontos projekt, tekintve, hogy a 2025-ös évben az online felületeink látogatottsága megközelítette a 60 millió megtekintést. A cél egyértelműen az, hogy lépésről lépésre elérjük, hogy a digitális tartalmak szolgáltatásba kerülése le tudja követni a digitalizálás ütemét.

A digitalizálás terén milyen együttműködések sikerült kötni az elmúlt években. Kiemelne ezek közül néhányat?

Az elmúlt években a nemzeti könyvtár tudatosan arra törekedett, hogy a digitalizálás ne kizárólag intézményi feladat legyen, hanem széles körű szakmai együttműködésekre épülő, országos és határon túli közös programmá váljon. Ennek eredményeként mára egy kifejezetten kiterjedt partnerségi háló jött létre.

Hazai szinten együttműködünk felsőoktatási és kutatóintézményekkel, közgyűjteményekkel, valamint egyházi gyűjteményekkel is. Kiemelhető például az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel kötött megállapodás, amely az OSZK történetének egyik legnagyobb volumenű digitalizálási projektje: közel kétszáz ezer doktori disszertáció és szakdolgozat digitalizálása zajlik, több mint tízmillió oldal terjedelemben. Emellett együtt dolgozunk többek között a Debreceni Egyetemmel, a Szegedi Tudományegyetemmel, a Pannon Egyetemmel, valamint a Bölcsészettudományi Kutatóközponttal, jellemzően tudománytörténeti, helytörténeti és speciális gyűjteményi anyagok digitalizálása kapcsán. Helyismereti vonatkozású hírlapok digitalizálását pedig vidéki könyvtárak szakmai támogatásával, az általuk összeállított igények alapján végezzük immár 2 éve folyamatosan. A projekt keretén belül már több mint 3 millió oldalnyi hírlapot tettünk online elérhetővé.

Fontos hangsúlyt kaptak az egyházi együttműködések is, például a Pécsi Egyházmegyével, az Esztergomi Főszékesegyház Könyvtárával vagy a Nagyváradai Római Katolikus Püspökséggel. Ezekben az esetekben muzeális értékű kéziratok, régi könyvek digitalizálása valósult meg, mindig szoros állományvédelmi felügyelet mellett.

Az egyik legnagyobb szakmai és nemzetközi érdeklődést kiváltó együttműködésünk a Haydneum – Magyar Régizenei Központtal zajlik. Ennek keretében az Esterházy-gyűjtemény és más jelentős

kottatárak anyagából több mint 800, 17–19. századi kéziratos zenemű vált digitálisan hozzáférhetővé. A projekt különlegessége, hogy a digitalizálás nem öncélú: a tudományos feldolgozás, a modern kottakiadás, valamint a koncert- és lemezbemutatók mind ugyanannak a folyamatnak a részei.

Kiemelt feladatunk a határon túli, magyar vonatkozású dokumentumok, a hungarika-állomány feltárása és digitalizálása is. Ennek érdekében dolgozunk együtt többek között kárpátaljai, vajdasági és erdélyi intézményekkel.

Hogy ne csupán a munkáról beszélgesünk: mivel foglalkozik, ha van némi szabadideje?

Sokan tudják rólam, hogy bizonyos mértékben munkamániás vagyok; ezt nem is szeretném tagadni, hiszen szeretem a munkámat. Ugyanakkor az Országos Széchényi Könyvtár a családom után csak a második helyet foglalja el az életemben. Feleségemmel két gyermeket nevelünk: Márk fiam és Nóri lányom is sokat segítenek a ház körüli feladatokban és a kertészkedésben, emellett gyakran kirándulunk is – számomra ezek jelentik a legnagyobb kikapcsolódást.

**Mit jelent ma a könyvtári minőség a gyakorlatban,
és hogyan válhat a minőségirányítás
a szervezeti kultúra szerves részévé
a magyar könyvtárakban?**

A minőségmenedzsment szemlélet a Berzsenyi Dániel Könyvtár mindennapjaiban a tudatosságban, a folyamatos fejlesztésre törekvésben és a használók felé irányuló odafigyelésben ölt testet. Az összetett könyvtárhasználói igényekre fókuszálva, hatókörünket a szolgálándó közösség körében folyamatosan bővítjük. Gyűjteményünkre és szolgáltatásainkra alapozva keressük és fejlesztjük azokat az együttműködési formákat, amelyek segíthetik használó közösségünk magas minőségű könyvtári ellátását. A minőségi szolgáltatás szinten tartása érdekében rendszeresen vizsgáljuk az intézménnyel kapcsolatban állók elégedettségét, a felmerülő panaszokat kivizsgáljuk, gondoskodunk a hibák kijavításáról, az újonnan jelentkező kihívásoknak megfelelően pedig gondoskodunk a könyvtárosi szaktudás folyamatos megújításáról.

A hozzáférés érdekében nyitvatartásunkat használóink igényeihez igazítjuk, szolgáltatásainkról folyamatos tájékoztatást adunk. A gyűjtemény vonatkozásában a gyarapításnál figyelembe vesszük a könyvtárhasználók – köztük a nemzeti és etnikai kisebbség – igényeit, kiemelten kezeljük a Vas vármegyére vonatkozó irodalom teljes körű gyűjtését, a gyűjtemény tartalmáról a honlapunkon elérhető online katalógus ad naprakész tájékoztatást. Megújuló szolgáltatásainkkal segítséget kínálunk használóinknak a napjaink információözhónében való eligazodásban.

Vezérelvünk, hogy a jó működés, a minőségi szolgáltatások alapja a hatékony szervezet, a szervezetet érintő változási folyamatok pedig akkor sikeresek, ha az emberi erőforrásaink menedzselése jól szervezett rendszeren alapulnak. Úgy véljük, hogy a támogató és dinamikus munkakörnyezet kialakítása egyben olyan légkör megteremtését is jelenti, amelyben minden csapattag úgy érzi, hogy értékeli, megbecsülik és fontosnak tartják. A szervezetet értékékként kezeljük, tudjuk, hogy hatékonyságot úgy várhatunk el, ha a vezetői iránymutatás, a teljesítményértékelés, a célok egyértelmű megfogalmazása, a munkatársak motiválása, a tanulásra ösztönzés, a rugalmas hálózati struktúra, a hatáskörök tisztázása és a bizalom mind megvalósulnak. A kollégák és a vezetés közötti bizalom növeli az elkötelezettséget, a teljesítőképességet és kreatív energiákat szabadít fel.

Dr. Baráthné Molnár Mónika
Berzsenyi Dániel Könyvtár,
Szombathely

A minőség az életünk szerves része, mely meghatározza közösségünk működését. Nem pusztán szabályok összessége, hanem egy komplex, a használói igényekre érzékenyen reagáló, rugalmas és tudatos működés. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy folyamatosan figyeljük használóink visszajelzéseit, mérjük szolgáltatásaink hatékonyságát, és ezek alapján fejlesztünk. A minőség megjelenik a vezetés szemléletében, ahol a tudatosság, a következetesség és a példamutatás alapozza meg a működést, valamint a pontos és gyors tájékoztatásban és a barátságos ügyfélkezelésben, amelyek bizalmat építenek.

A korszerű digitális szolgáltatások – a mindig elérhető online tartalmak, adatbázisok, felhasználóbarát felületek – szintén alapvető elemei a minőségnek. A szolgáltatás-fejlesztésben kulcs az adatalapú döntéshozatal: kérdőívek, használati statisztikák és közösségi visszajelzések segítik annak megértését, hogy mire is van valóban igény. Jó gyakorlat a csapatmunka, a pilot projektek indítása és a partnerségek építése.

Az évek során azt tapasztaltam, hogy a minőségirányítás akkor válik a szervezeti kultúra részévé, ha nem külső elvárásként, hanem belső értékékként jelenik meg. Ehhez kulcsfontosságú a munkatársak bevonása, a rendszeres képzések, a belső műhelyek, valamint a nyitott kommunikáció, hogy minden munkatárs saját feladatának tekintse a minőségjavítást.

Konkrét eszközök is támogatják a beágyazódást: a PDCA-ciklus alkalmazása, az önértékelések, a teljesítménymutatók kialakítása, valamint a rendszeres belső auditok. Fontosnak tartjuk a sikerek láthatóvá tételét, elismeréseket, közös ünnepléseket és a folyamatos tanulást. Így lesz a minőség nem különálló tevékenység, hanem egy olyan szemlélet, amely a mindennapi működés minden területén jelen van, és folyamatos fejlődésre ösztönzi a szervezetet.

Tóth Csilla
Széchenyi István Egyetem
Egyetemi Könyvtár
és Levéltár,
Győr

A bonyhádi Solymár Imre Városi Könyvtár munkatársaival úgy gondolkodunk, hogy a mai könyvtári kultúrában már elengedhetetlen a minőségmenedzsment eszközeinek alkalmazása. Természetesen működhet egy könyvtár nélkülük, de valóban minőségi munkát csak általuk/segítségükkel valósíthat meg.

2023-ban elnyertük a Minősített Könyvtár címet, majd az idei évben a Könyvtári Minőségi Díjat is. Az ezekre való felkészülésnek, a pályázatoknak köszönhetően a minőségirányítás teljesen a mindennapjaink részévé vált.

Kis létszámú könyvtár vagyunk, ezért minden könyvtáros egyben a Minőségirányítási Tanács tagja is; ennek köszönhetően a szokásos heti megbeszélésünk sokszor egyben MIT ülés is. Ezeken az üléseken a MIT elnök mindig ismerteti, melyek az aktuális és a soron következő teendők, majd közösen beszéljük meg azokat vagy felosztjuk a feladatokat egymás között.

A TQM bevezetése könyvtárunkban rávilágított, hogy mennyire fontos a használói igények és visszajelzések szisztematikus felmérése. Olvasóink, látogatóink véleményének megismerésével tudatosabban szervezhetünk programokat vagy akár gyarapíthatjuk állományunkat, tehát használóközpontú szolgáltatásokat tudunk nyújtani. A felmérések eredményei alapján ugyanis beavatkozási pontokat fogalmazunk meg, melyeket figyelembe veszünk a következő tervezés folyamán, tehát érvényesül a PDCA-elv. A Könyvtári Minőségi Díjra is két, nagy múlttal rendelkező programunkkal (a Völgysegi Könyvfesztivállal és levelező versenyekkel) pályáztunk, melyek innovációjában a PDCA-elvet hívtuk segítségül.

Szervezeti kultúránk is átalakult a minőségirányításnak köszönhetően. Ebben szerepe van a szakmai önértékeléseknek is, melyeket elvégeztünk, de munkatársi kompetencia- és tudásmérést is végeztünk már. Ezek elemzése révén megfogalmaztuk a fejlesztendő területeket, valamint tudástérképet is készítettünk. Így lesz ugyanis teljes a kép: a használóktól érkező visszacsatolás kiegészül a munkatársak, valamint önmagunk értékelésével.

A könyvtárunk működésének szerves részévé vált a minőségirányítás, melynek köszönhetően célirányosan fejleszthetjük szolgáltatásainkat és fejlődhetünk mi magunk is.

Asztalosné Illés Tamara

Solymár Imre
Városi Könyvtár,
Bonyhád

Dr. Tóth Máté

Hamvas Béla
Pest Megyei Könyvtár,
Szentendre

A minőségmenedzsment legfőbb jelentése a jelenlegi hazai könyvtári rendszerben, hogy megtanítsa az intézményeket arra, hogy a fejlődés lehetőségét ne kizárólag a külső körülményekben, hanem a saját erőforrásaik minél hatékonyabb felhasználásában is keressék. Sajnos az egész országban jellemző, hogy ha valami nem, vagy nem jól működik, akkor arra valamilyen külső okot kezdünk el keresni. „Nincs pénz”, „nincs politikai akarat”, „nincs a szakmának presztízse” – mondogatjuk szomorúan. Ami mind igaz lehet, csak közben nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy mi magunk mit tehetnénk jobban a saját sikerünk érdekében.

Meggyőződésem, hogy a hazai könyvtáraknak a forráshiány csak az egyik – és sajnos nem is a legfőbb – ellensége. Ezzel szemben nagyon sokat tudnánk javítani a munkavégzés hatékonyságán, amellyel akár azt is el lehetne érni, hogy a könyvtári rendszer a jelenleginél jóval magasabb polcra kerüljön a közösség, a jövőnket meghatározó választópolgárok szemében.

A szentendrei könyvtár szervezeti kultúrájában a minőségmenedzsment elsősorban arról szól, hogy megpróbáljuk folyamatosan keresni azokat a lehetőségeket, amelyekkel növelhetjük a használóink és partnereink elégedettségét, az intézkedések hatását pedig minden esetben mérésekkel igyekszünk megismerni. Hiszünk benne, hogy mindig, minden feladatot lehet egy kicsit jobban, hatékonyabban végezni. Biztosak vagyunk benne, hogy van olyan szegmense a lakosságnak, amelyet még nem sikerült megszólítanunk, hogy tudnánk nagyobb érdeklődésre számot tartó programokat szervezni, hogy lehetne még jobb az állományunk, szervezhetnénk hatékonyabban a megyei ellátást. A kérdés, hogy hogyan. A minőségmenedzsment pedig arról szól, hogy erre a „hogyanra” próbálunk választ adni.

Könyvtárunk mindig is elkötelezett volt használóinak minőségi kiszolgálása mellett. A minőségirányítási rendszer bevezetése ennek a törekvésnek ad egy biztos keretet, amelynek a legnagyobb előnye a tudatos, minél kevesebb kockázatot magában foglaló tervezés és megvalósítás.

Mint a könyvtárak általában, elsősorban munkatervekben és beszámolókból gondolkodunk. A minőségirányítás megjelenésével horizontális struktúrában működő csoportok alakultak, amelyek az idő haladtával egyre inkább meghatározzák a szervezet- és szolgáltatásfejlesztést. A 4 fős Minőségirányítási Tanács munkáját segíti a Folyamatszabályozási és a Teljesítményértékelési munkacsoport. Ezek mellett Stratégiai, Marketing, e-Learning és KÉK (környezet-életmód-közösség) munkacsoportokat működtetünk. Mindegyik csoport éves munkatervet és beszámolót készít, és év közben is dokumentálja tevékenységüket jegyzőkönyvek, emlékeztetők, elemzések formájában. Ez a dokumentáltság egyrészt segíti a teljes könyvtárra kiterjedő tervezést és értékelést, másrészt a fejlesztő munka alapját is képezi.

A teljesítményértékelési tevékenységbe beépültek a rendszeres munkatársi, partneri és használói elégedettség- és igényfelmérések, az intézményi önértékelés, valamint munkafolyamataink számszerűsített eredményeinek mérései.

Ezek a feladatok sokszor plusz terhet jelentenek a munkatársak számára, ezért nehéz folyamat volt a szemléletváltás. Azonban ebben az esetben, amit hátránynak érzékelünk, az egyben előny is. A módszer alkalmazásával a felmérések eredményei visszaolvashatók, a problémák és kockázatok okai azonosíthatók, az elvárt eredmények könnyebben ellenőrizhetőek, és mindig történik beavatkozás.

A szemléletformálásban nagy előrelépést jelentett a munkatársak bevonása a célok és a fejlesztési irányok meghatározásába, illetve a döntések meghozatalába. A projektekben való gondolkodás meghonosodásával kézzel fogható a csapatmunka közösségépítő és kreativitás-ösztönző hatása.

Kázmér Ágnes

Hamvas Béla Városi Könyvtár,
Tiszaújváros

Fotó: Bara Wessely Miklós, Városi Könyvtár

Hátrányos helyzetben élő gyerekek könyvtári foglalkoztatása Kézdivásárhelyen

A hátrányos helyzetű gyermekek számára a mesehallgatás és a könyvtárlátogatás nem csupán szabadidős tevékenység lehet, hanem kritikus fontosságú esélyteremtő eszköz, amely segíthet áthidalni a szociokulturális szakadékokat. Jelen írásban a szociálisan hátrányos helyzetben, illetve az enyhe mentálisan hátrányos helyzetben levő gyerekek foglalkoztatásáról osztom meg tapasztalatomat, véleményemet, illetve két erdélyi könyvtár hasonló foglalkozásáról számolok be röviden.

Néhány éve foglalkoztat a gondolat, hogy miként lehetne a könyvtár szolgáltatásait elérhetővé tenni a szociálisan hátrányos helyzetű családok, gyerekek számára. Tudjuk, hogy könyvtárba elsősorban az jár, aki szeret olvasni, kultúrafogyasztó. A szociálisan hátrányos helyzetű családok egy részére ennek az ellenkezője jellemző: olvasatlanság, tanulatlanság, analfabetizmus. Ezeknél a családoknál általában nincs könyv, az olvasást szükségtelennek, időpocsékolásnak tartják. Azonban a mobiltelefon szinte mindenki kezében ott van, képeket, videókat néznek, játszanak, hangüzenetekkel kommunikálnak egymással. A legtöbbnek nem hiányzik az írás, legfőlegbb megtanulják a saját nevüket nyomtatott betűkkel lerajzolni, vagy ha ez sem megy, egy cirkafirka és melléje egy tintába mártott ujjlenyomat megteszi. Nagyjából zárt, kisebb közösségekben, a település peremvidékén élnek. Nagyon szerettem volna ebből a közösségből néhány gyereknek mesefoglalkozást tartani, valamilyen rendszerességgel, de nem találtam a hozzájuk vezető utat, még a szociális munkások által sem. Aztán 2025 nyarán, a Kézdivásárhelyen indulni készülő Act for Children

elnevezésű nappali központba pedagógusokat kerestek részmunkaidőben, délutáni segítő oktatásra. Gondolkodás nélkül jelentkeztem és sikeresen pályáztam a feladatra.

Az Act for Children elnevezésű pályázat célja, hogy csökkentse az állami gondozásba kerülő gyermekek számát, egy olyan integrált támogatási és beavatkozási rendszer által, amely a gyerekeknek és a családoknak a szükségleteit felmérve nyújt minőségi szolgáltatást, hozzáférést. A program középpontjában azok a 18 év alatti fiatalok állnak, akik nehéz anyagi helyzetben élnek, kedvezőtlen lakáskörülményeik vannak, illetve akiknél különböző egészségügyi problémák, fogyatékoság, családon belüli bántalmazás vagy más a családi kapcsolatokat romboló kockázati tényezők vannak jelen. A projekt figyelmet fordít azokra a gyermekekre is, akik sérülékeny élethelyzetbe kerültek, legyen szó iskolaelhagyásról, otthonelhagyásról, szenvedélybetegségekről, öngyilkossági kísérletről vagy a bűnelkövetés lehetőségéről és veszélyéről.

A kedvezményezettek összetett szakmai támogatásban részesülnek, amely magában foglalja a pszichológiai, egészségügyi és szociális tanácsadást, az oktatási és pályaaorientációs segítségnyújtást. A program fontos eleme a szülők bevonása is, hiszen a szülői készségek fejlesztésére, a gyermeknevelés támogatására és a jogokkal, kötelezettségekkel kapcsolatos tájékoztatásra egyaránt hangsúlyt fektetünk. A gyermekek számára szabadidős és közösségi tevékenységeket

„
Néhány éve foglalkoztat a gondolat, hogy miként lehetne a könyvtár szolgáltatásait elérhetővé tenni a szociálisan hátrányos helyzetű családok, gyerekek számára

is szervezünk, például kertészkedést és kézműves-foglalkozásokat, miközben célzottan fejlesztjük az önálló életvitelhez szükséges készségeket. Segítjük az iskolai beilleszkedést, megelőzve a korai iskolaelhagyást. A projekt részeként közösségi érzékenyítő és tájékoztató tevékenységek is zajlanak.

A szolgáltatások mellett kézzelfogható támogatásokat is biztosít a projekt a résztvevő gyermekeknek és családjaiknak. Ezek közé tartozik a tanfelszerelés, könyvek és tanulást segítő eszközök biztosítása, higiéniai csomagok kiosztása, tanulásra alkalmas otthoni tér kialakításának támogatása, a közlekedési költségek átvállalása, valamint informatikai eszközök rendelkezésre bocsátása.

Az Act for Children pályázat keretében létrehozott nappali központ 2025 novemberében kezdte meg működését. Jelenleg 110 egy és tizenhét év közötti gyermek (kb. 30 roma, 2 román, a többi magyar nemzetiségű) részesül itt szakmai segítségben egyénre szabott felmérések alapján. A központ munkáját elhivatott, multidiszciplináris csapat végzi, amely három pszichológusból, két szociális munkásból, két pedagógusból, egy orvosi asszisztensből és egy program-szervezőből áll, biztosítva ezzel a gyermekek és családjaik átfogó, összehangolt támogatását.

Pedagógusként az a feladatom, hogy segítsen őket az iskolai- és házi feladatok megértésében, olyan fejlesztő foglalkozásokat tartsak, hogy megelőzzük az osztályismétlést, iskolaelhagyást. Azoknak a gyerekeknek, akik nem járnak iskolába, de szeretnének tanulni, olyan foglalkozásokat tartunk, amelyek segítenek felzárkózni valamelyik oktatási intézménybe.

Három korcsoportra vannak felosztva a gyerekek: 0–6, 7–11, 12–18 évesekre. Nekem az utóbbi két korcsoporttal kell foglalkoznom. Mielőtt elkezdtem tartani a foglalkozásokat, elhatároztam, hogy mindig lesz mese, papírszínház vagy élőszavas történetmesélés; ez lesz minden foglalkozás kiindulópontja. Novemberben, amikor elkezdtem a foglalkozásokat tartani az első 7–11 éves, nagyjából roma gyerekekből álló csoportnak, meseolvasással kezdtem. Senki nem figyelt. Izegetek-mozogtak, sutogtak, vihogtak, egyszóval: unták. Elkezdtem velük beszélgetni és kiderült, hogy nekik otthon soha nem olvastak, nincs könyvük, óvodába nem jártak – aki járt, csak nagyon ritkán –, iskolában egy részük, a város szélén levő, összevont osztályban járnak. Következő alkalommal papírszínház mesét mondtam. Valamennyire lekötötte őket, de észrevették, hogy én a fateret mögül nem látom őket, ezért egymás csinytevésére fókuszáltak.

Az első hónap úgy telt el, hogy nem volt sikerélményem, csalódott voltam, nem akartam elhinni, hogy van olyan gyerek, akit a mese nem köt le, ezért foglalkozásaimból továbbra sem hiányzott a mese, a történet. December elején Bajzáth Mária Karácsony és újévváros történetek című könyvéből kezdtem olvasni ünnepváró történeteket. Ekkor kezdtek figyelni jobban, bekapcsolódni a foglalkozásba, mert számukra is ismerős témákról meséltem: Mikulás, hóember, ajándékozás, angyal, Jézuska, karácsonyfa stb. Nemcsak a 7–11 évesek, hanem a 12–18 évesek is szívesen ültek körém, amikor látták a kezemből a meséskönyvet. Ünnepek után is arra törekszem, hogy legyen a mese az elsődleges, a 2 órás foglalkozás alatt. Amikor mondom, hogy ülünk körbe, akkor már mondják: „mese lesz”.

És hol a helye ebben a könyvtárnak? Januártól ún. külső foglalkozásokon vesznek részt a gyerekek könyvtárban, színházban, múzeumban, a polgármesteri hivatalban, rendőrségen, pékségben, kertészetben és más hasonló intézményekben. Egyrészt azért, hogy művelődjenek a minőségi rendezvények által, másrészt azért, hogy betekintsenek egy-egy szakma, munkahely mindennapjaiba, élményszerű, maradandó tapasztalatokat kapjanak.

Könyvtárunkba szinte hetente látogat el egy-egy hátrányos helyzetű csoport. Óriási élmény nekik a legelső könyvtári látogatás, nem győznek csodálkozni a rengeteg könyv láttán. Itt igazán jól érzik magukat, mert levehetik a polcra a meséskönyveket, nézegethetik anélkül, hogy valaki rájuk szólna, hogy tedd le, nem szabad stb. Itt is kapnak a gyerekek mese-, papírszínházas és más, a szövegértés fejlesztésére épülő foglalkozásokat, de a kézműveskedésben is örömeiket lelik Kovács Izabella Andrea könyvtáros vezetésével.

Az erdélyi magyar vonatkozású könyvtárak közül mindössze két könyvtárról van tudomásom, ahol van hátrányos helyzetűeknek foglalkozást. Az egyik a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár, ahol 6–22 év közöttieknek tartanak inkluzív foglalkozást hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű (SNI), értelmi zavarokkal

”

A program hozzájárul a gyerekek képzeleti világának gazdagításához, közösségi élmények szerzéséhez, és lehetőséget biztosít számukra, hogy megtapasztalják a könyvtár barátságos, befogadó légkörét

élők és az átlagosan fejlődő diákok számára 2024 szeptemberétől. A foglalkozás céljai: az inklúziós szemlélet promotálása az oktatásban és a társadalomban, érzékenyítés a másságra, értelmi zavarokra, bullyingra, valamint a kommunikáció, gondolkodás, kreativitás, szociális készségek fejlesztése, olvasásra való nevelés és a magyar nyelv megőrzése. A foglalkozás csendeskönyvvel zajlik, vezetője Dénes Zsuzsánna, szociális munkás. A könyvtár 2025-ös évi statisztikai adatai alapján 832 látogatója volt a foglalkozásnak, így a harmadik lett a könyvtári foglalkozások népszerűségét tekintve.

A másik könyvtár, ahol hátrányos helyzetű gyerekeknek tartanak foglalkozást a szintén Székelyudvarhelyen levő Bethlen Gábor Általános Iskola Könyvtára és alegysége, a Tompa László Általános Iskola. A két intézmény közötti keretszerződés eredményeként a 2025/26-os tanév folyamán 4 könyvtári foglalkozásra kerül sor (amelyből már egy meg is valósult sikeresen), hátrányos helyzetű gyerekek számára. A foglalkozás célja: a hátrányos helyzetű, illetve sajátos nevelési igényű

gyerekek kulturális élményekkel való gazdagítása, az olvasás és a mesék iránti érdeklődés felkeltése, valamint az inkluzív nevelés támogatása. A program hozzájárul a gyerekek képzeleti világának gazdagításához, közösségi élmények szerzéséhez, és lehetőséget biztosít számukra, hogy megtapasztalják a könyvtár barátságos, befogadó légkörét. A foglalkozásokat Dunkler Réka iskolai könyvtáros tartja.

Bízom abban, hogy minden könyvtár megtalálja az utat ezekhez a gyerekekhez, mert óriási szükségük van a mesére, az odafigyelésre, olyan közösségi élményre, amely a saját környezetükön kívül egy jobb életminőségnek a lehetőségét tudja megmutatni nekik.

Tizenkét éve visszük házhoz a kultúrát

Új könyvtárbusszal bővült a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei ellátás

2013 óta működik Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR), melyhez 2025-ig 332 önkormányzat csatlakozott. A II. Rákóczi Ferenc Könyvtár korábbi területellátási csoportja osztállyá alakult, jelenleg 11 referens „szállítja” a kultúra értékeit a kistéleplésekre.

A vármegyében kiemelkedően magas a halmozottan hátrányos helyzetű népeség aránya. A községek lélekszáma folyamatosan csökken, ezzel párhuzamosan jellemző tendencia az elöregedés. További problémát jelent, hogy sok településen hiányzik, vagy csak részlegesen van jelen alapkü oktatási intézmény. Ezért a kulturális alapokat a könyvtári ellátás folyamatos biztosítása jelenti.

A mozgókönyvtári ellátásnak jelentős hagyományai vannak nálunk. Több önkormányzat nem tudta biztosítani sem a helyszínt, sem a munkaerőt a könyvtári ellátáshoz, ezért 2005. január 1-én az Edelényi Többcélú Kistérségi Társulás és Szendrő Város Önkormányzata közötti megállapodás alapján a Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár egy 1000 kötetet szállító kisbusz segítségével kezdte meg a Bódva-völgy 26 településének mozgókönyvtári ellátását. Az Encsi Városi Művelődési Központ és Könyvtár 2006. január 22-én egy közel 2 000 dokumentum szállítására alkalmas, átalakított Volkswagen-mikrobusz segítségével indított szolgáltatást az Encsi Kistérségi Társulás 16 településére számára.

2013-ban könyvtárunk megvásárolta a szendrői könyvtárbuszt és az ellátás szolgáltatásmegosztási szerződés megkötését követően folytatódott tovább az

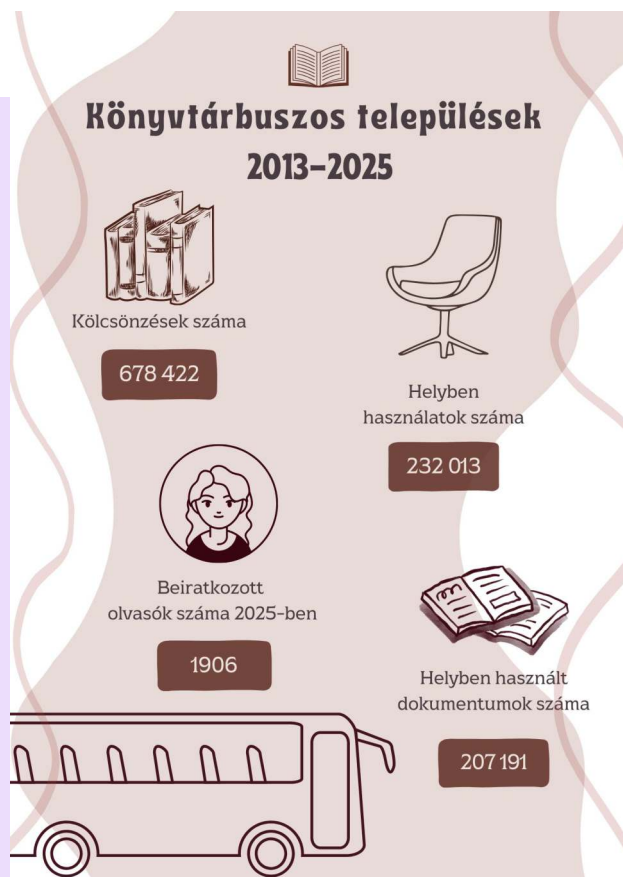
Az olvasók 800 könyvből, mintegy 100 db DVD-ből válogathatnak és 25-féle folyóirat is kölcsönözhető. Emellett két laptop, továbbá nyomtatási, másolási és szkennelési lehetőség is a látogatók rendelkezésére áll

edelényi és encsi kistérségben a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer keretében.

Intézményünk pályázati forrásból, több mint 95 millió forintot beruházással 2019 szeptemberében állította üzembe nagy könyvtárbuszt, mely a szendrői térség 27 kistéleplésén biztosítja a könyvtári szolgáltatásokat, a Könyvtár-Mozi vetítés lehetőségével együtt. A számítógépekkel, projektorral, nyomtatóval, szkennerral, nagyképernyős televízióval felszerelt, klimatizált könyvtárbusz korszerű és akadálymentes szolgáltatások nyújtására képes. A könyvespolcok 2 500 darab dokumentum tárolását biztosítják, emellett kiscsoportos olvasásnépszerűsítő foglalkozások tartására és oktatásra is alkalmas.

Az encsi térséget ellátó kisbusz 2025-re több mint 260 000 kilométert tett meg a vármegye útjain, ezért szükségessé vált

egy új jármű beszerzése. Egy Peugeot Boxer zárt furgont vásároltunk, melybe a szolgáltatáshoz szükséges, a dokumentumok biztonságos és esztétikus tárolását biztosító polcrendszert építették be. A klímával és dízel üzemű állófűtéssel rendelkező jármű minden évszakban látogatható. Az olvasók feljutását a mechanikusan mozgatható oldalajtó lépcsője biztosítja. Az olvasók 800 könyvből, mintegy 100 db DVD-ből válogathatnak és 25-féle folyóirat is kölcsönözhető. Emellett két laptop, továbbá nyomtatási, másolási és szkennelési lehetőség is a látogatók rendelkezésére áll.

A járművek kéthetente jutnak el egy-egy településre, az olvasóknak alkalmanként 1 óra (kisbusz), illetve 1,5 óra (nagybusz) áll rendelkezésére a szolgáltatások igénybevétele. A kisbuszon a teendőket egy segédkönyvtáros végzettségű sofőr-könyvtáros látja el. A nagybuszon könyvtáros várja az olvasókat, akinek munkáját sofőr segíti.

A megállók jelzésére és egyéb információk elhelyezésére pályázati forrásból zárható, kültéri információs táblákat (poszterszekrényeket) vásároltunk. Aktuális információk, újdonságok

megosztására *Könyvtárbusz_Borsod* néven működtetünk oldalt a Facebookon.

2026-ban ötvenhárom település igényli könyvtárunktól a könyvtárbuszos ellátást. A menetrenden kívül, illetve azzal egyidejűleg, mindennapos gyakorlattá vált a házhoz szállítás: az idős vagy mozgásukban korlátozott olvasók házáznál is megállnak a buszok. Emellett az idősek nappali ellátását végző intézményekbe is rendszeresen ellátogatnak. A KSZR bevezetése segítette a hátrányok leküzdését Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye aprófalvas településein élők azon csoportjai számára is, akik nem tudják személyesen felkeresni a könyvtárakat, szolgáltatóhelyeket. A települések adottságaitól függően iskolás, óvodás vagy nyugdíjas korosztály várja a buszok érkezését. Mindenki megtalálhatja azt, ami számára érdekes, értékes. Az állományban nem szereplő dokumentumokat könyvtárközi kéréssel vagy vásárlással szerezzük be.

A szolgáltatás sikerességét az alábbi számok mutatják: a KSZR-hez csatlakozott települések lakossága a **2013 és 2025 között eltelt időszakban** a szolgáltatóhelyeken 4 160 119 db, a két könyvtárbuszszon 678 422 db, **összesen 4 838 541 db dokumentumot kölcsönözött ki.**

**Mindennapos gyakorlattá vált
a házhoz szállítás:
az idős vagy mozgásukban
korlátozott olvasók házáznál
is megállnak a buszok**

A helyben használt dokumentumok száma a szolgáltatóhelyeken 3 215 223 db, a könyvtárbuszszokon 207 191 db, **összesen 3 422 414 db volt.**

Az elmúlt évek tapasztalatai bebizonyították, hogy a kultúra közvetítője, a könyvtárbusz jelen van a településen élő emberek mindennapjaiban. Bízunk benne, hogy könyvtárbuszaink a vármegye útjait járva új lehetőségeket visznek mindent érdeklődő számára, akik egyre inkább kiaknázzák a bennük rejlő kulturális, művelődési, fejlődési, tanulási, szórakozási lehetőségeket.

Élő könyvtár, élő közösség

Babót könyvtárának újászületése

Győr-Moson-Sopron vármegyében a Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér által működtetett Kisalföldi Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer az elmúlt években jelentős fejlesztéseket valósított meg a kistéleplési könyvtárak megújítása érdekében. A program célja nemcsak az infrastruktúra korszerűsítése, hanem a könyvtárak közösségi szerepének erősítése is. A vármegye 168 szolgáltatóhelye közül már csaknem minden második megújult, modern, esztétikus könyvtári környezetben várja az olvasókat.

A program egyik legfrissebb állomása Babót könyvtárának felújítása volt, amelynek átadására 2026. március 13-án ünnepélyes keretek között került sor. A Rábaközi térségében található kistéleplésen a közösségi terek kiemelt szerepet töltenek be a helyi identitás és összetartozás erősítésében, ezért a beruházás egyszerre jelentett infrastrukturális és közösségfejlesztési előrelépést.

A korábbi könyvtár egy iskolai tanteremben működött, korlátozott nyitvatartással, elavult állapotban, főként az intézmény tanulói és pedagógusai számára elérhetően. Az önkormányzat 2024-ben döntött a könyvtár áthelyezéséről, ezért felvette a kapcsolatot a H+ Média és Kulturális Egyesülettel, és megállapodás született arról, hogy egy használaton kívüli önkormányzati ingatlan két helyiségébe költöztetik át a gyűjteményt, több mint kétszeres alapterületre, korszerűbb feltételek közé. E kezdeményezés kapcsán fordultak intézményünkhöz, így az előkészítés és kivitelezés egy szélesebb körű együttműködés keretében valósult meg, amely a helyi vezetés és a vármegyei szakmai partnerek összehangolt tevékenységére épült.

A fejlesztés során kiemelt figyelmet kapott a könyvtár funkcióinak újragondolása. A korszerű könyvtár már nem csupán a dokumentumok kölcsönzésének helyszíne, hanem sokoldalú közösségi térként működik, amely különféle kulturális programok és közösségi események befogadására alkalmas. Ennek megfelelően a babóti könyvtár belső kialakítása, a térszervezés és a berendezés is ezt a többfunkciós szemléletet tükrözi.

A felújított intézmény a Balka Magdus Községi Könyvtár nevet kapta, amely névadással egybekötött avató ünnepség keretében vált hivatalossá. A névadás célja a helyi értékek és közösségi hagyományok erősítése, valamint Balka Magdolna (1936–2014) emlékének megőrzése, aki pedagógusként és könyvtári szakemberként meghatározó szerepet töltött be a település kulturális életében. Tevékenysége több generáción keresztül hatott a közösség értékrendjére, és jelentős szerepet játszott a helyi kulturális hagyományok fenntartásában és továbbadásában. Az intézmény róla történő elnevezése így nem kizárólag tiszteletadás, hanem tudatos szakmai döntés is, amely szintén a könyvtár közösségi szerepének megerősítését szolgálja.

Az esemény záró momentumaként elhelyezett időkapzsula szimbolikus jelentőségű volt, hiszen egyszerre őrzi a település múltjának emlékeit és közvetít üzenetet a jövő nemzedékei számára. Ezt követően a szalag átvágása jelképesen is elindította az intézmény új működési szakaszát.

Az átadás óta az intézmény működésében látványos pozitív változások következtek be. A beiratkozott olvasók száma mintegy hétszeresére emelkedett. Emellett bővült a kulturális programkínálat is: a változatos események különböző célcsoportokat szólítanak meg, és hozzájárulnak a település kulturális életének élénkítéséhez. Az új szolgáltatások sorában kiemelt jelentőségű a házhozszállítási rendszer elindítása, amely különösen az idősebb és nehezebben mozgó lakosok számára teszi még elérhetőbbé a könyvtár szolgáltatásait. Mindezek együtt azt mutatják, hogy a felújított intézmény valóban él, nyitott és folyamatosan fejlődő közösségi térként működik, amely hosszú távon is meghatározó szerepet tölthet be Babót kulturális életében.

70. születésnapját ünnepelte a szarvasi könyvtár 2025 novemberében. A jeles évforduló a címléptárkönyv elindításához kapcsolódik.

Szarvason a könyvtártörténet több mint 180 éves múltra tekint vissza. 1845-ben a Szarvasi Kaszinó Egyesület könyvtára az Árpád Szálló egyik földszinti termében működött. 1861-ben 880 kötettel létrejött a Népkör Könyvtár. 1903-ban az Iparos Ifjak Önképző Körében egy újabb könyvtár létesült. A korlátozottan nyilvános népkönyvtár olvasóteremmel és szakkatalógussal rendelkezett. 1912-ben vándorkönyvtárakat hoztak létre, melyek feladata a tanyasi világban és a környező kistelepüléseken élők könyvtári ellátása volt.

1950-ben Kiszely Antal újjászervezte a népkönyvtárat. 1955-ben elindult a könyvtári állomány nyilvántartása, a címléptárkönyv első bejegyzése 1955. november 3-án keletkezett. Ez a dátum tekinthető a szarvasi városi könyvtár születésnapjának. 1958-ban a járási könyvtárak létesítése az intézmény regionális szerepét erősítette. Tusjak Györgyné vezetésével bevezették a szabadpolcos kölcsönzési rendszert. A feljegyzések szerint 1964-ben több mint 3000 beiratkozott taggal büszkélkedett a könyvtár. 1969-ben a könyvtárvezetőnek köszönhetően elkészült a betűrendes katalógus. 1972–79 között városi járási könyvtár működött

70 éves a szarvasi könyvtár

”

**Szarvason
a könyvtártörténet
több mint
180 éves
múltra
tekint vissza**

Szarvason, mely 1973-ban a Mittrovszky-kastélyba költözött. A külön zenei részleggel rendelkező intézmény a hanglemezeket és a lemezjátszókat a Békés Megyei Könyvtártól kapta. 1974 és 1975 között „Játék a könyvtárban” címmel rádiós vetélkedőt közvetítettek a könyvtárból.

1979-től 1986-ig a Szarvasi Egyesített Művelődési Intézmények közművelődési tagintézményeként funkcionált a városi könyvtár. 1980-ban Szatur Gézáne lett az intézmény igazgatója. 1986-ban a Városi Tanács látta el a fenntartói feladatokat. 1987-ben befejeződött a Mittrovszky-kastély felújítása, megújultak az olvasóterek és a bútorkészlet, a gyermekkönyvtár új épületbe költözött. Az 1990-es években elindult a számítógépesítés, 1996-tól a TEXTAR, majd a TextLib integrált könyvtári rendszert használták. 1998-ban Tusjak Lászlóné átvette a könyvtárvezetői feladatokat.

Rádiós vetélkedő a könyvtárban, 1974-75

A könyvtárnak 2001-ben el kellett hagynia a balesetveszélyes kastélyt, ekkor költöztek a Vajda Péter utca 26. szám alatti Úttörőházba. 2007-ben ugyanebben az épületben kapott elhelyezést a gyermekkönyvtár. Az intézmény 2008-ban fuzionált a közművelődési intézményekkel, melynek életében új feladatot jelentett az iskolai könyvtárak módszertani segítése. 2010-től Baginé Tóth Erika vezetésével infrastrukturális megújulás vette kezdetét. Áttértek a HunTéka rendszer használatára, interaktív honlap és digitális könyvtár fejlesztése indult. 2011-től 2012-ig Fabó Lászlóné látta el az intézményegység-vezetői feladatokat. 2012-ben az önkormányzat a könyvtárra bízta a gimnázium régi könyves muzeális gyűjteményét.

A könyvtár kezelésében lévő különgyűjtemény a Tessedik Sámuel Múzeumban került elhelyezésre. A régi könyvgyűjtemény a Békés Megyei Értéktár részét képezi, a legrégebbi kiadványa egy vallási szöveget tartalmazó kötet (1516), valamint Sylvester János Újtestamentuma (1541) – utóbbiból mindössze egy tucat található hazánkban.

2013-ban létrejött a Tessedik Sámuel Múzeum és Szárazmalom, Városi Könyvtár megnevezésű intézmény, az összevonás megalapozta a két közgyűjtemény ered-

ményes együttműködését. A 2010-es években pályázati támogatásból megújultak az olvasói terek, korszerűsítették a bútort és az informatikai eszközöket, elindult a *Szarvasi Digitális Könyvtár*. A modern technológiák (3D nyomtató, tabletek, laptopok, csillagászati eszközök, varrógépek) beszerzése a könyvtár közösségi funkcióját erősítette, csillagász- és internetklub szerveződött. Emellett hangsúlyt kapott a helytörténet oktatását, a helyi értékek népszerűsítését támogató szolgáltatások bevezetése, például a *Szarvas Kincsei* városfoglaló alkalmazásé. A szakmai tevékenység elismeréseként az intézmény 2018-ban kiérdemelte a Minősített Könyvtár címet.

2021-től Molnárné Pető Beáta folytatja a Baginé Tóth Erika által megkezdett munkát. Szarvason rendkívül büszké a Meseládika programra, mely keretében 16 óvodás csoportot látogatnak a gyermekkönyvtárosok, akik könyvekkel és papírszínházak mesével kedveskednek a legkisebbeknek. A könyvtárban aktív közösségi élet zajlik, olvasóklub, horgolókör, társasjáték klub tagjai találkoznak az intézmény falai között. Több csoporttal, nagy érdeklődéssel működik az internet klub, mely az idősek és nyugdíjasok digitális kompetenciáit fejleszti. Évente leg-

alább egy alkalommal országosan ismert író, költő meghívására törekednek, legutóbb Budai Lotti író találkozott a szarvasi olvasóival. Nagyon népszerűek a látogatók körében a fényképes úti élménybeszámolók. Évente csatlakoznak az Ünnepi Könyvhét országos programsorozathoz, melyet a Digitális Kalamáris Kiadó és Nyomdával közösen szerveznek a településen.

2024–2025-ben megvalósult a könyvtárárpület energetikai felújítása, a fűtés- és világítás korszerűsítése, napelemek telepítése és a mellékhelyiségek akadálymentesítése. A munkálatok idején a múzeumépületben működött a könyvtár, a gyermekkönyvtár a játékkiállítás termeiben ideális körülmények között fogadta a gyermekolvasókat. A megújult könyvtárárpületet 2025. május 22-án átadták a látogatóknak, november 12-én pedig szakmai programon ünnepelték a szarvasi könyvtár 70. születésnapját.

Az intézmény kiemelt célja a működés folyamatos fejlesztése, a Minősített Könyvtár cím újbóli megpályázása. A lakossági igényekre reflektáló klubok indításával erősíteni szeretnék a közösségítő funkciót. Figyelemmel kísérik a helytörténeti kiadványok megjelenését, állományba vételét, folytatják a digitális könyvtár bővítését, a városfoglaló játék és a tananyagok fejlesztését. Az energetikai korszerűsítésen átesett könyvtár tovább kívánja „zöldíteni” a szakmai tevékenységét (például egy zöld sarok kialakításával, vagy az újrahasznosítás-sal kapcsolatos programok szervezésével).

A városi könyvtár a felújítás után

A könyvtár udvara napjainkban

75 éves a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár

1951-ben hivatalosan is megalakult Székelyudvarhely városi könyvtára, de a könyvek, az olvasás és a tudás iránti igény története a városban sokkal korábbra nyúlik vissza. Már a 17–18. században jelen voltak azok az egyházi és iskolai könyvgyűjtemények, amelyek a tanulást, a tudás átadását és a szellemi életet szolgáltatták. A jezsuita iskola könyvtára, majd a református kollégium gyűjteménye évszázadokon át biztosította a tudás folytonosságát, miközben a város kapcsolatban állt a korszak európai szellemi áramlataival. Ezek a gyűjtemények nem csupán tankönyveket, hanem teológiai, történeti és tudományos munkákat is őriztek, amelyek a helyi közösség identitását és műveltségét erősítették.

A 19. század folyamán a könyvkultúra új dimenziókat kapott, megjelentek a Polgári Olvasókör és a Casino könyvtárai, amelyek a város polgárságának igényeit szolgálták ki. 1872 áprilisában a város néhány művelt polgára úgy döntött:

hivatalos keretek között, intézményesen kívánják folytatni az olvasást, a közéleti eszmecserét, a művelődni vágyás közösségi formáit. Így született meg a Székelyudvarhelyi Polgári Olvasókör, amelynek első jegyzőkönyve így örökölte meg az alapítás pillanatait: „Székely Udvarhely városi polgárok több társaikkal egyetemben átlátván egy oly helységnek szükségességét, hol nemcsak az ildomos társalgás, hanem a napi közlönyök figyelemmel kísérése által is magoknak szellemi élvezetet szerezhessenek, a mai napon (1872. ápr. 12) összegyűlven („a városi rendőség hivatali szobájában”, 43-an) tanácskozzanak a felett, hogy ez annyira érezhető hiányt minő úton lehetne a legcélszerűbben és legolcsóbban berendezni?”

Ezek a könyvtárak nem csupán olvasótermekként működtek, hanem társasági és kulturális találkozóhelyként is, ahol viták, beszélgetések, irodalmi eszmecserék zaj-

lottak. Az olvasás ekkor már közösségi élménnyé vált, amely összekapcsolta az embereket, és erősítette a város szellemi összetartozását, az olvasás nem csupán tudásforrás, hanem társasági élmény is volt, amely a városi élet részeként formálta az értelmiségi réteg ízlését és gondolkodásmódját.

A 20. század viharai azonban súlyos törést hoztak. A második világháború alatt könyvtárak pusztultak el, a régi intézmények felbomlottak, és a kulturális élet megszakadt. Az újrakezdés a negyvenes évek második felében indult meg, amikor egy kisebb gyűjtemény köré szervezve ismét létrejött egy könyvtár, amely már a város szélesebb olvasótáborát kívánta megszólítani. Ez a kezdet szerény volt, de magában hordozta egy modern közművelődési intézmény lehetőségét. Az 1951-es hivatalos megalakulás e folyamatot tette teljessé: ettől kezdve a városi könyvtár intézményes keretek között működött, és új fejezetet nyitott a város kulturális életében. Az ötvenes években a könyvtár gyors fejlődésnek indult, mert a korábbi gyűjtemények összevonásával jelentősen bővült az állomány, és egyre több olvasó kereste fel az intézményt. A könyvtár ekkor már nemcsak kölcsönzőhelyként, hanem a város egyik meghatározó szellemi központjaként működött. A könyvtárosok aktívan segítették az eligazodást a könyvek között, személyre szabott ajánlásokat adtak, és közösségi programokkal ösztönözték az olvasást. Az intézmény már ekkor külön figyelmet fordított a gyermekekre, fiatalokra és felnőttekre egyaránt, hiszen az olvasás megszerettetése minden korosztály számára fontos cél volt.

Megújult gyerekrészleg

Az 1958-ban felépült Művelődési Ház új korszakot jelentett a könyvtár életében. Az ide történő költözés tágasabb és rendezettebb terekhez juttatta az intézményt, a raktárak, olvasótermek és munkaszobák akkori modern körülményeket biztosítottak. Ez lehetővé tette az állomány további gyarapítását, valamint a szolgáltatások bővítését. A hatvanas és hetvenes években a könyvtár a város kulturális életének központi színterévé vált: rendszeresek voltak a könyvkiállítások, olvasóköri, irodalmi estek és szakkörök, a gyermekeknek pedig külön foglalkozásokat szerveztek. Ebben az időszakban született meg a könyvtár egyik leginnovatívabb kezdeményezése: a könyvek házhoz juttatása. Először kézikocsival szállították ki a köteteket gyárakba és más helyekre, majd létrejött a mozgókönyvtár, a bibliobusz. Ennek köszönhetően a város peremterületein és a környező falvakban élők is hozzáférhettek az olvasnivalóhoz. A bibliobusz nemcsak praktikus megoldás volt, hanem a könyvtár nyitottságát és közösségi elkötelezettségét is szimbolizálta, hiszen lehetőséget teremtett mindazoknak, akik fizikai akadályok miatt nem jutottak el az intézménybe.

A hetvenes évek végére a könyvtár állománya már százazres nagyságrendűvé vált, az olvasók száma pedig folyamatosan emelkedett, a Művelődési Ház azonban már nem tudta biztosítani a további bővítés feltételeit, ezért 1988-ban a könyvtár a Kossuth utcába költözött. Az új helyszín korszerűbb, tágasabb és jobban szervezett környezetet kínált: külön olvasóter-

mek, fejlettebb katalógusrendszer és rendezettebb raktárak álltak a látogatók rendelkezésére. Ez a korszerűbb infrastruktúra lehetővé tette a könyvtári munka hatékonyabb szervezését, a kölcsönzés gyorsabb lebonyolítását, valamint az olvasói igények szélesebb körű kielégítését.

A rendszerváltás után a könyvtár új kihívásokkal találta szemben magát, mert az olvasási szokások átalakultak, a könyv kínálat bővült, és a technológiai fejlődés pedig új lehetőségeket hozott. A könyvtár 2000-ben ismét költözött, akkor került mostani helyére, a Kökereszt téri impozáns épületbe, amely újabb modernizációt is jelentett: ez az épület még tágasabb olvasótereket, korszerű raktárakat, digitális hozzáférést és modern szolgáltatásokat kínált. A könyvtár így könnyebben tudott alkalmazkodni a 21. századi igényekhez, miközben megőrizte hagyományos szerepét, azaz a tudás és az információ közvetítését.

Napjainkban a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár sokkal több, mint egyszerű kölcsönzőhely. Állománya több mint százezer kötetből áll, a szépirodalomtól a tudományos munkákig, és a látogatók számára elérhetők folyóiratok, digitális anyagok, hangoskönyvek, multimédiás dokumentumok és adatbázisok is. Az olvasótermek lehetőséget adnak tanulásra, kutatásra, csoportos munkára, az internet-hozzáférés pedig a modern információszerezés alapvető eszköze. A könyvtár így a tudo-

mányos kutatás, a tanulás és a szabadidős olvasás központja egyaránt.

A könyvtár közösségi szerepe napjainkban is kiemelkedő. Munkatársai rendszeresen szerveznek író-olvasó találkozókat, könyvbemutatókat, kiállításokat, tematikus kulturális rendezvényeket és különböző előadásokat. A gyermekeknek mesedélutánok, foglalkozások és játékos programok biztosítják az olvasás élményét, míg a felnőtteknek előadások, beszélgetések, irodalmi estek kínálnak tartalmas kikapcsolódást. A könyvtár így nem csupán a tudás helye, hanem a város kulturális életének élő központja is, ahol az olvasás és a közösségi élmények kéz a kézben járnak. A könyvtár az elmúlt tíz évben egyszerre lett közösségi tér, találkozási pont, kísérletek, kiállítások és beszélgetések helyszíne. Az intézmény élén 2013 óta álló Szócs Endre igazgató szerint ma már egy könyvtárnak folyamatosan meg kell újulnia ahhoz, hogy a bejárati ajtó kilincse sose hűljön ki.

A Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár 75 éves története a folytonosság és a megújulás példája, egy olyan intézményé, amely évszázados hagyományokra épít, ugyanakkor képes alkalmazkodni a változó körülményekhez. A könyvtár ma is ugyanazt a küldetést tölti be, mint alapításakor: hidat képez az emberek és a tudás között, gazdagítja a város szellemi és kulturális életét, és biztosítja, hogy az olvasás élménye minden generáció számára elérhető legyen.

Nyitott könyvek éjszakája

Különleges hangszerek kiállítása
Lézer hárfá

Fotó: Szócs Endre

A könyvtárról 2024-ben egy kisfilmet készített a Székelyföldi Stúdió melyet ezen a linken tekinthetnek meg

rendező-szerkesztő:
Pál Melinda

Fotó: OSZK

Könyvtárosok a 2026-os március 15-i állami kitüntettek között

Vasné dr. Tóth Kornélia, Németh Gábor, Pancsosz Alexandra

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc évfordulóján, március 15-én a Pesti Vigadóban rendezett ünnepségen Hankó Balázs kulturális és innovációs miniszter állami kitüntetésekkel adta át. A díjazottak sorában ezúttal is helyet kaptak könyvtári szakemberek is: igazgatók, tanszékvezetők, kutatók, kormánytisztviselők – a szakma sokféleségét bemutatva, különböző intézménytípusokat képviselve. Az ünnepség a szakma számára a láthatóság ritka pillanata, és mint ilyen, megérdemli a figyelmet, hiszen nemzeti ünnepen átadott díj nemcsak szakmai, hanem közösségi megbecsülést is jelent.

A kitüntetett életművek figyelemre méltóak. Az, hogy a könyvtári munka – a gyűjteménygondozástól az oktatásig, a szakirodalmi ellátástól a közösségi szolgáltatásig – a mindenkori állam látókörébe kerül, a szakma számára nem mindennapi alkalom. A díjazottak pályája egyúttal azt is megmutatja, hogy a könyvtári hivatás milyen sokféle formában lehet tartós és értékteremtő. Többük munkássága például a hazai határokat is átlépte: kutatói és tudományszervezői tevékenység egyes személyeknél még nemzetközi szakmai körökben is számontartott. De ne feledjük, hogy az elismerés ezért közvetve azoknak is szól, akik ugyanabban az intézményben, ugyanazért a célért dolgoznak. A díj ebben az értelemben visszaigazolás – a folytatáshoz is erőt ad.

A díjazottak felsorolása:

A Magyar Érdemrend tisztikereszt (polgári tagozat) kitüntetésben részesült **dr. Zsupán Edina** klasszika-filológus, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos kutatója

A Magyar Érdemrend lovagkeresztje elismerésben részesül **Bujdosóné dr. Dani Erzsébet** a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének vezetője, egyben a kecskeméti Katona József Könyvtár igazgatója, valamint **prof. dr. Kiszl Péter**, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár- és Információtudományi Intézetének igazgatója.

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetését kapott **Németh Gábor**, az Országos Széchényi Könyvtár Ciszterci Műemlékkönyvtárának igazgatója, és **Török Beáta**, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtárának vezetője.

Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetésben részesült **Pancsosz Alexandra**, az Országos Idegennyelvű Könyvtár osztályvezetője; **Vasné dr. Tóth Kornélia**, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa; **Szluka Péter**, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója; valamint **dr. Tóth Elek**, aki közel tíz évig az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosa volt, majd két évtizeden keresztül a mindenkori kulturális tárca Könyvtári Osztályának főtanácsosaként tevékenykedett.

”

A díjazottak pályája egyúttal azt is megmutatja, hogy a könyvtári hivatás milyen sokféle formában lehet tartós és értékteremtő

Fotó: wikipedia

Gratulálunk a kitüntetetteknek – munkájuk elismerése az egész szakma számára öröm.

Rostás Norbert

Memóriatréning könyvtári környezetben

A memóriatréning fogalma nem ismeretlen hazánkban, jóllehet könyvtári környezetben – tudomásom szerint – jelenleg nem tartanak nálunk efféle foglalkozásokat. Az alábbiakban konferenciaelőadásokra támaszkodva szeretném felvillantani a memóriatréningben rejlő lehetőséget, bizakodva, hogy a magyar könyvtáros társadalom, annak legalábbis egy szegmense késztetést érez majd a jövőben a jogkorlatokkal való közelebbi megismerkedésre, illetve hasonló programok szervezésére. Ahogy látni fogjuk, Csehországban és Szlovákiában a memóriatréning szorosan kapcsolódik az időskorúak könyvtári ellátásához. Az itt forrásként használt előadások a 2025. október 7-e és 9-e között, a Besztercebányai Állami Tudományos Könyvtárban (Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, ŠVK BB) megrendezésre került Befogadás – Akadálymentesség – Szolgáltatások (Inclusion – Accessibility – Services) című konferen-

án hangzottak el. A rendezvényen a V4-es országok könyvtáros szakemberei osztották meg egymással tapasztalataikat a hátrányos helyzetű könyvtárhasználók számára nyújtott szolgáltatásaikkal kapcsolatban.

Zdeněk Gloz elsősorban a délkelet-morvaországi Slovákia régióban tart memóriatréningeket. *Előadásának* elméleti bevezetőjében kitér arra, hogy maga a „memóriatréning” fogalom nem elég pontos, hiszen az emlékezőképességen kívül más kognitív komponensek is fejlődnek – például a koncentráció, a végrehajtó funkciók, a nyelvi készségek, a logikai gondolkodás, a térbeli orientáció, a vizuális észlelés. Pontosabb kifejezés volna a „kognitív képzés” vagy a „racionális képességek stimulálása”. Neurológiai kutatások támasztják alá, hogy a rendszeres kognitív stimuláció révén késleltethető például az Alzheimer-kór klinikai tüneteinek megjelenése. A me-

móriatréning, maradvány az eredeti fogalomnál, mindemellett különösen fontos szerepet játszhat egy közösség életében. Az agyi funkciók hatékonyabb működése a társadalmi kapcsolatok ápolása és a tapasztalatok megosztása terén is érvényesül, valamint hozzájárul az aktív életmód fenntartásához, egyben – nem utolsósorban – az ilyen típusú tevékenységek megakadályozhatják az időskorúak társadalmi elszigetelődését.

Zdeněk Gloz foglalkozásain tipikusan úgynevezett aktív idősök vesznek részt, és az egyes alkalmak jellemzően valamely könyvtárral együttműködésben valósulnak meg. A programok ugyanakkor mások (például fogyatékkal élők, kezdődő kognitív károsodásban szenvedők) számára is elérhetők. Gloz a könyvtárak mellett együttműködik idősotthonokkal, nyugdíjas klubokkal, önkormányzatokkal, illetve oktatási intézményekkel (óvodák-

”

A digitális eszközökre való túlzott támaszkodás vezethet az intellektuális képességeink hanyatlásához, az úgynevezett „digitális demenciához”

A cikk képein
a Besztercebányai Állami
Tudományos Könyvtárban
zajló memóriatréningek
láthatók.

kal, általános és középiskolákkal). Az alkalmak hatvan percig tartanak, népszerűek a nyelvi és vizuális feladatok (a numerikus és logikai feladatok kevésbé). Az egyes feladatokat gyakran valamilyen, az adott régióra jellemző témához kapcsolják.

A résztvevők által tapasztalt memóriaromlás oka egyébként több tényezőre vezethető vissza. A digitális technológiák túlzott használatából következhet az információ-túlterheltség, illetve a kognitív nyugalom hiánya, amelyek befolyásolhatják a koncentrációs képességeinket. A digitális eszközökre való túlzott támaszkodás vezethet az intellektuális képességeink hanyatlásához, az úgynevezett „digitális demenciához”.

A memóriatréningek csehországi elterjedtségéről és népszerűségéről szolgál további adalékokkal *Dagmar Marossová előadása*, amelyből kiderül, hogy az országban mintegy 600 memóriatréner dolgozik, akik mind a Cseh Memóriatréning és Agytorna Társaság (Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging) tanúsítványával rendelkeznek. A szervezet, amelyet 1998-ban alapítottak, országos szintű akkreditált képzési programokat kínál. Tanúsítványuk megőrzéséhez a memóriatrénereknek folyamatos továbbképzésekben kell részt venniük, hogy naprakészek legyenek a kurrens trendekkel és kutatási irányokkal kapcsolatban.

Az országban 82 könyvtáros dolgozik jelenleg memóriatrénernként. Ők a Csehországi Könyvtárosok és Információs Szakemberek Szövetségén (Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, SKIP) belül külön szekciót alkotnak (Knihovnici – tre-

néri paměti = Könyvtárosok – memóriatrénerek). A 2011-ben alapított szekció, amelynek elnöke az előadó, 2024-ben 65 tagot számlált. Ugyanebben az évben a 61 aktív tag összesen 1 404 jelenléti foglalkozást tartott összesen 21 760 résztvevő számára, akik közül 15 394 időskorú volt. Emellett 85 online alkalomra került sor 970 résztvevővel. A memóriatréning a Facebookon is virágzik: Zdeněk Gloz oldala (*Paměťář*) több mint 2 000 követővel rendelkezik. Gloz az oldalon minden nap új memóriagyakorlatot oszt meg követőivel. A csehországi memóriatréning évente egy kétnapos workshop keretében képzik tovább magukat, illetve osztják meg egymással a tapasztalataikat és jógyakorlataikat.

Ivana Bičanovská, az ŠVK BB munkatársa előadása elején részletekbe menően számolt be arról, hogy a hátrányos helyzetű könyvtárhasználókkal kapcsolatban Szlovákiában milyen feladatokat és kötelezettségeket fogalmaznak meg az egyes jogszabályok és országos stratégiák. Ezt követően – egyebek között történeti perspektívából – számba vette a könyvtár társadalmi felzárkóztatást, integrációt célzó intézkedéseit és programjait.

A népesség előregedésének problémája Szlovákiát is érinti, ezért az ŠVK BB munkatársai különös figyelmet fordítanak erre a társadalmi csoportra. 2023-ban és 2024-ben összesen 113 kulturális, társadalmi és oktatási jellegű foglalkozást szerveztek időskorúak számára, és ezen összesen 1181-en vettek részt. Ami a – cikkünk szorosabb tárgyát képező – memóriatréningeket illeti, 2014 óta szerveznek ilyen foglalkozásokat a besztercebányai kollégák, főként aktív

időskorúak számára, de ezek az alkalmak a középiskolás diákok és egyetemi hallgatók körében is nagy népszerűségnek örvendenek. A tréningeket tartó munkatársak (Barbora Skubachová és Ivana Bičanovská) megelőzően a pozsonyi Centrum Memory kurzusain vettek részt, amely, amellett, hogy oktatási központként működik, egyben Alzheimer-kóros betegek számára szakosodott intézmény is.

Az ŠVK BB-ben zajló memóriatréningeken alkalmanként 15 fő vehet részt. Egy foglalkozás 90 percig tart, és a részvétel könyvtári tagsághoz kötött. 2019 óta szervezik meg – a felmerülő igényekre reagálva – a (Nem)feledékenyek klubját, amelyen az érdeklődők csak a tavaszi és őszi tízalkalmas foglalkozássorozat elvégzése után vehetnek részt. A klub tagjai havonta egyszer találkoznak, ilyenkor folytatják a korábban elsajátított technikákban való elmélyülést. A foglalkozássorozatok a részvételt tanúsító emléklapok átadásával zárulnak. A visszajelzéseket kérdőívek segítségével gyűjtik.

A besztercebányai kollégák 2024-ben összesen 51 memóriatréning-foglalkozást tartottak időskorúak számára, összesen 841 résztvevővel. A legidősebb résztvevő 85, a legfiatalabb 65 éves volt. A könyvtár 2014 óta vesz részt az Agyhét kampányban. Ennek a globális rendezvénynek a célja, hogy felhívja a figyelmet az emberi aggyal, illetve agyi tevékenységekkel kapcsolatos kutatásokra, illetve az agyi betegségekre és azok megelőzésének módjaira. 2024-ben illesztették be a programba először az Agy Sétáját, amelynek célja, hogy a résztvevők emlékeztessék magukat, mennyire fontos a mozgás az agyuk számára. A séta során többek között légzőgyakorlatokat is végeznek – a csikung elemeihez kapcsolódva –, illetve alkalmazták a memóriapalota (loci) mnemotechnikai módszert.

A használt könyvpiac 2026-ban – könyvtárosi perspektívából

mit ér kulturálisan és mit ér gazdaságilag. A könyvtáros persze antikváriumban sem vásárlóként viselkedett, hanem úgy, ahogy a saját intézményében is: válogatott, értékelt, kontextusba helyezett.

A magánkönyvtár gyarapításának pedig évtizedeken át ezek a helyek voltak a legkézenfekvőbb helyei.

Ez a kapcsolat mostanra átalakult. A magángyűjtő ma sokkal többször rendel online, mint hogy betérne valahová. Az antikváriumok száma csökkent, a megmaradók kínálata szűkült. A spontán betérés, a véletlen rábukkanás vagy épp a polc előtti keresgélés ma jóval kisebb szerepet játszik, mint korábban, miközben az online rendelés és az átvételi funkció felértékelődött. Ez nem jelenti a fizikai tér eltűnését, de azt igen, hogy más lett a feladata. Csökkent valami, ami könyvtári és antikvárium térben egyaránt fontos volt: a nem célzott felfedezés lehetősége. Az online keresés jól működik akkor, ha a felhasználó tudja, mit keres. Sokkal kevésbé működik akkor, amikor még csak azt sem tudja, hogy egyáltalán létezik az a könyv, amely végül fontos lenne számára.

A magyar használt könyves piac 2026-ra egy erősen tagolt piac képet mutat, ami a híresztelésekkel ellentétben egyáltalán nem hanyatlik. A forgalom a csúcspontjában koncentrálódik, az aukciós piacon a leütési árak emelkednek – miközben a mindennapi kínálat egyre nehezebben talál vevőre. A piac él, de a szerkezete alapvetően átalakult ahhoz képest, amit korábban megszokottunk véltünk.

Sok évvel ezelőtt egy könyvtárigazgatóval való beszélgetésben privát magánkönyvtárainkra terelődött a szó. Rögvest panaszkodni kezdett, miszerint nála már alig lehet elférni a lakásban a több ezer kötetnyi könyvtől: szintén szakmabeli párja „nem tudja megállni, hogy ne a könyvtárigazgatóval foglalkozzon otthon is”. Ismerős helyzet. A könyvtárosok jelentős része maga is gyűjtő – a szakma vonzza azokat, akik a könyveket nem pusztán információhordozónak tekintik, hanem tárgyként is értékelik: náluk a bútor opcionális, a könyv nem.

A kulturális javak kutatása – Throsby nyomán – kettős értékről beszél: van kulturális érték (szimbolikus, társadalmi, történeti, esztétikai jelentőség) és van gazdasági érték (ár, forgalom, piaci kereslet). A kettő nem ugyanaz, és nem is mozog szinkronban. Egy ritka helytörténeti kiadvány kulturális értéke magas lehet, mert dokumentálja egy közösség múltját, egyetlen példány maradt fenn. De gazdasági értéke nulla, ha senki nem hajlandó érte fizetni. Fordítva: egy divatos szerző keresett zsebkönyve gazdaságilag értékes lehet, mert gyűjtők fizetnek érte – de kulturálisan nem különleges, mert több kiadásban, nagy példányszámban jelent meg, és az árát a ritkaság és a divat hajtja, nem a tartalom.

Létezik egy olyan hely, ahol mindkét szempont nagyon markánsan, egyszerre jelen van: az antikváriumban. Itt a polcok között egyszerre kell mérlegelni, hogy egy kötet

Húsz évvel ezelőtt a magyar antikvárium piac még döntően fizikai jelenlétű volt. A budapesti antikváriumok sűrűsége nagyobb volt, a vidéki városokban is működtek üzletek, és a felvásárlás személyes csatornákon zajlott: hagyatékok felvásárlása kiszállással, ismeretségi hálózat. Az antikváriumos itt kereskedő és információbróker volt egyszerre – tudnia kellett, kinek mi kell, és tudta, kinél mi van. Néhány év elteltével eljött a magyar online antikvárium kereskedelem aranykora. Felívelőben volt az Antikvárium.hu, a Bookline pedig egyre nagyobb piactérre kezdett válni, ahol szinte minden jelentős budapesti és vidéki antikváriumnak volt kínálata. A vásárló először a történetben láthatta egyben, mit kínál a piac: összehasonlíthatta az árakat, rákereshetett egy kiadásra, és vidékről is elérte azt, ami korábban csak a belvárosi üzletekben volt elérhető. A kínálat szélesebb volt, mint bármikor korábban, az árak pedig még tükrözték az antikváriumos személyes értéktételeit.

A 2010-es évek közepétől a Vatera, és hasonló platformok megjelenésével a magáneladók tömegesen léptek piacra – közvetlenül, antikváriumos közvetítése nélkül. A hagyatékok, padlásleletek, költözési selejtezések anyaga egyre gyakrabban került fel platformokra anélkül, hogy szakértői kézen átment volna. Ez a vásárlónak általában kedvez: szélesebb kínálatot és alacsonyabb árakat eredményezhet. Az antikváriumos, aki korábban egyfajta kapuőr volt a magángyűjtemény és a piac között, most egy lett a sok eladó közül – ráadásul magasabb árakkal és magasabb költségekkel. Az aranykor úgy ért véget, hogy a kínálat nem szűkült, hanem szétszóródott.

Ezzel a kurátori, válogató szerep is szűkül: egyre több dokumentum kerül forgalomba úgy, hogy az eladó nem tudja megítélni a kiadvány jelentőségét, ritkaságát vagy gyűjtői relevanciáját. Ahogy a platformok átveszik a piacot, egyre ritkább, hogy az értékesebb anyagok szakértői közvetítés-sel találjanak helyet.

Az antikváriumos munkájának lényege az értéktétel: tudni, hogy egy adott könyv ritka-e, keresett-e, intézménybe való-e, vagy csak a polcot foglalja. Ez a tudás személyes, nehezen átadható, és az aktív szereplők számának csökkenésével párhuzamosan szűkül – ma a piac szélső csúcán koncentrálódik. A ritka kéziratok, első kiadások, dedikált példányok körül tényleg van olyan szakértelem, amely hosszú idő alatt épül fel. De ez a teljes kínálat töredéke. A mindennapi antikváriumi polcon nyolcvanas évek orvosi lexikonjai sorakoznak, tudományos szempontból meghaladt szakkönyvek és sokadik kiadású klasszikusok. A felvásárlási oldal szűkülése pontosan ezt tükrözi: egyes budapesti antikváriumok már csak meghatározott műfajokat és szerzőket vesznek – a többi könyvre nincs valódi vásárlási hajlandóság.

A felső kategóriában – dedikált kéziratok, bibliofil kiadások, hungarikák – valódi verseny folyik, az árak emelkednek. Az alsó kategóriában nagy a kínálat, de alacsony

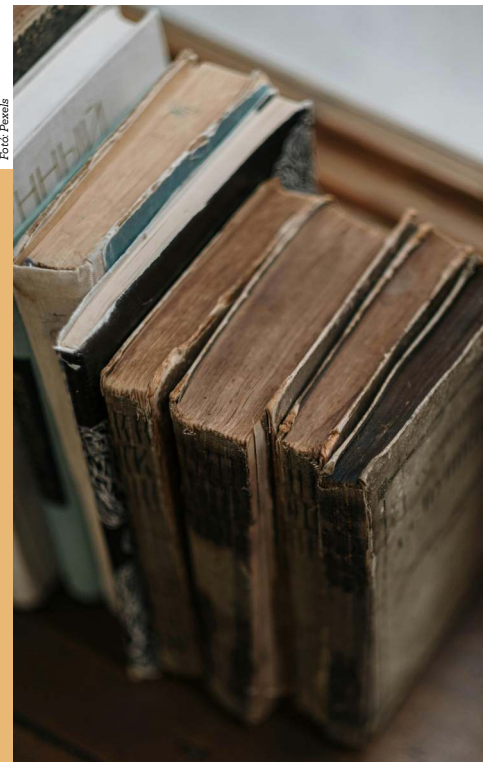
árak és lassú forgás jellemző. A kettő között eltűnőben van az a középső sáv, ahol a szakmailag értékes, de kurióznak nem számító anyag gazdát cserélhetne. Ez a könyvtárak szempontjából a legfontosabb zóna. A közgyűjteményi állományban éppen ilyen dokumentumok nagy tömege fordul elő: nem aukcióképes darabok, de nem is értéktelenek. Egy 1970-es helytörténeti évkönyv, egy kis példányszámú pedagógiai kézikönyv, egy szocialista korszakbeli vállalati kiadvány – mindegyik hordoz dokumentumértéket, de egyiknek sincs ma piaca. Az antikváriumos nem veszi fel, mert nem tudja eladni. A platform nem tudja kontextusba helyezni, mert az eladó nem tudja, mit tart a kezében. A könyvtár selejtez, mert elfogy a hely.

Pedig éppen itt lenne a könyvtáros tudásának helye. A könyvtáros látja, mi hordoz helyi dokumentumértéket, milyen intézménytörténeti vagy művelődéstörténeti jelentősége van egy kötetnek. Az antikváriumos viszont érzékeli, hogy minek van kialakuló vagy fennmaradó kereslete. A kétféle tudás összeéréséhez nem kellene nagy infrastruktúra: elég lenne, ha néhány megyei hatókörű könyvtár a selejtezésre kerülő helytörténeti anyagról strukturált listát osztana meg – cím, szerző, kiadó, kiadási év, állapot – egy nyilvános felületen. Az antikváriumosok és a gyűjtői közösségek ebből válogathatnának, mielőtt az anyag megsemmisül vagy ömlesztve

kerül lomtalanításra. Nem központosított rendszer kellene, hanem néhány működő lokális partnerség, amelyből látszik, van-e értelme.

Ha a könyvtáros nem érti, hogyan működik ma a használt könyvpiac, nem fogja tudni, hogy amit kiselejtez, az hova mehetne. Azért is érdemes figyelni az antikváriumokra, mert az ő piacuk az egyik legfontosabb külső jelzésrendszer arról, hogy a gyűjteményeinkben lévő anyag kinek és mennyit ér. Az antikvárium az az intézmény, amely a könyvet tárgyként tartja életben a piacon: nem a szöveget árulja, hanem a kiadást, a kötést, a példányt, a dedikációt, a provenienciát. Ahogy az antikvárium visszaszorul, a könyv tárgyként való értékelése is szűkül. Ami marad: a szöveg, amely digitálisan hozzáférhető, és a papír, amely lomtalanításra kerül. A kettő között egyre kevesebb hely van annak a gondolatnak, hogy egy konkrét kötet – nem a tartalom, hanem ez a példány – önmagában is hordoz értéket.

A könyvtárigazgató, aki a lakásában nem tud megválni a könyveitől, pontosan tudja ezt. Intézményi szinten viszont éppen ezt a folyamatot hajtja végre mindennap.

Fotó: Pavella

”

**Az antikvárium az az intézmény,
amely a könyvet tárgyként
tartja életben a piacon:
nem a szöveget árulja,
hanem a kiadást, a kötést,
a példányt, a dedikációt,
a provenienciát**

Pável Ágoston 100 évvel ezelőtti könyvtármarketing tevékenysége

Pável Ágostont, a leánygimnázium tanárát 1924 novemberében bízták meg, hogy legyen a szombathelyi könyvtár őre. Nagy Éva *levéltári kutatásai*ból kiderül, hogy az új könyvtáros kemény szavakkal illette a korábbi évek működését, elítélően nyilatkozott elődei gyűjteményszervezői tevékenységéről. Felmérte, hogy akkori állapotában a könyvtár működésképtelen, ezért tervet készített a meglévő állomány rendezésére, a hiányok pótlására és nyomtatott katalógus előállítására. A szükséges anyagiak előteremtéséhez a megszokott források nem voltak elégségesek, állami támogatás nem érkezett, a Vasvármegyei Kultúregyesület nem tudott segítséget nyújtani. A legfontosabb és legsürgetőbb feladatok, az állomány rendezése és a kötetkatalógus előkészítése miatt 1925. július 1-től 1926. január 1-ig szüneteltetni kényszerült a kölcsönzést. Ezalatt az idő alatt önkéntesek segítségével végzett a tervezett munkával. Az összeállított katalógus nyomdai költségeit a rendezés során kiselejtezett és többes példányok értékesítéséből, előfizetésekből és a kötetekben elhelyezett hirdetések árából fedezték. A könyvtár fenntartásához és működéséhez elengedhetetlen anyagiak megszerzésére Pável sorsjegyakit hirdetett. A 115418/1925. sz. pénzügyminiszteri rendelettel adómentesen engedélyezett tárgysorsjátékokra 15 000 sorsjegyet bocsájtottak ki, ebből 10 500 el is fogyott. A sikerhez minden bizonnyal hozzájárultak a jól elhelyezett hirdetések és a támogatók megnyerése. A sorsjegyek eladásából befolyt összeg 52 500 000 korona volt. Ebből az akció kiadásaira 16 500 000 koronát fordítottak, a különbözetet könyvvásárlásra és a legszükségesebb kötetekre használhatták fel. Nagy munka és körültekintő szervezés után 1926-ban jelent meg Vasvármegye Kultúregyesülete Könyvtárának címjegyzéke, az anyaggyűjtést 1926. május 25-én zárták

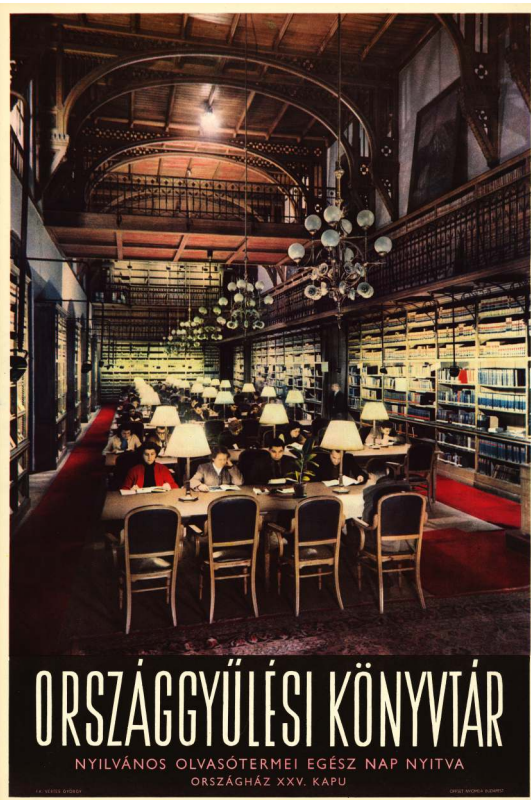

le. Az állomány rendezéséről és a katalógus összeállításáról az 1926. évi jelentésében szerényen csak ennyit ír: „Óriási munka volt, de nem panaszkodom, sőt, most, ha visszatekintek az elmúlt munkálatokra, amelyek kora reggeltől késő éjszakáig tartottak, valami nagyon jóleső érzés fog el. És ezenkívül – szeretem a könyveket.”

A katalógus megjelentetésének gyakorlati jelentősége volt, a kölcsönzők ebből tudtak választani olvasnivalót. Pável Ágoston modern és tudományos könyvtárra vágyott, ezért körültekintéssel és kitartással kezdett el építkezni az elődei által megteremtett alapokra. 1928. február 29-én azaz a kéréssel fordult Vas megye kiadóhivatalaihoz, hogy a megye területén megjelenő nyomtatványokból, különösen a heti és napilapokból egy-egy tiszteletpéldányt küldjenek meg a könyvtárnak: „Abban a biztos reményben, hogy a m. t. Kiadóhivatal méltányolja kérésünknek művelődéstörténeti jelentőségét, és így nem zárkozik el annak teljesítése elől...” E felhívásnak és Pável kitartó sürgetéseinek köszönhető a Berzsényi Dániel Könyvtár helyismereti folyóirattárának létrejötte. Ugyancsak levélben kereste meg a jelentős folyóiratok

kiadóit, árendedményt vagy tiszteletpéldányt kérve. Így jutott a könyvtár kedvezményesen például a Nyugat, a Korunk, a Híd példányaihoz. Természetesen nem járhatott mindig sikerrel – jó néhány elutasító levél tanúsítja ezt, de kedvét és kitartását ezek sem szegték. A későbbi években is folyamatos levelezésben állt a legtöbb budapesti kiadóval, könyvkereskedéssel és antikváriummal, minden alkalommal vázolván a könyvtár anyagi helyzetét és kérve megértésüket. A könyvtár látogatottságának növelése érdekében pedig hirdetéseket helyezett el az újságokban, a szerkesztőségek munkatársai ennek fejében ingyenesen kölcsönözhettek, a város közüzemeiben hirdetőtáblákat raktak ki, a könyvtárról készült dia pozitíveket rendszeresen vetítették a mozikban.

Pável Ágoston különös tehetséggel rendelkezett a szervezéshez és volt bátorsága kockázatot vállalni, a könyvtárhasználatot előmozdító, előremutató tevékenységéről szóló íráshoz az apropót az általa szorgalmazott kötetkatalógus megjelenésének 100. évfordulója szolgáltatta.

Az Országgyűlési Könyvtár a nyilvánosság szolgálatában

jellegű könyvtár nyilvánossá tételét:

„A Nemzetgyűlés Könyvtára ... nem szorítkozhatik a jövőben csak a törvényhozó testület tagjainak szolgálatára, hanem kötelessége lesz, hogy gazdag könyvanyagát...

bocsássa a ... kutatómunkát végző olvasók rendelkezésére”. Az 1948-as könyvtári ügyrendben már a kettős funkció szerepel: „A Könyvtár a helybeni használat céljaira a képviselők, valamint külön a Könyvtár látogatására engedélyt nyert kutatók részére olvasóhelyiségeket tart fenn.”

1950. szeptember 1-től még korlátozott nyilvánossággal lehetett használni a könyvtárat, de az engedéllyel rendelkezők már a XXV-ös kapun keresztül jöttek be – ami azóta is a könyvtár bejárata –, és a nagy olvasóterem Duna parti galériáján olvashattak.

1952 őszén teljesen nyilvánossá vált a könyvtár, 1953 januárjától pedig véget ért az Országgyűléssel fennálló szervezeti kapcsolat, 1991-ig az intézmény a mindenkori kultuszminisztérium alá tartozott.

Mint a mellékelt plakátból is látszik, – melyet Kotnyek Antal fényképezett –, a könyvtár kiterjedt propagandatevékenységet folytatott, így a napi látogatók száma fokozatosan emelkedett. A kézikönyvtári polcok egységei között, az olvasóktól és egymástól el nem választva dolgoztak a könyvtár munkatársai. A helyzet javítása érdekében az olvasóterem ablak felőli, munkahelyi célokat szolgáló fülkéit ólomüveges válaszfallal látták el. Lebontották a középkarzatra vezető öntöttvas lépcsőket, hogy még több olvasóasztal férjen be. A földszinti fülkékből kutatószobák lettek, a galérián a könyvtárosok munkaszobáit

alakították ki. A nagy olvasóteremben lévő könyv- és folyóirat-sorozatokat a félémeleti raktárakban helyezték el, helyüket 3000 kötetes kézikönyvtár foglalta el. A könyvek szállítására az előző években elkészült teherlift mellett a félémeleti könyvraktár és a földszinti nagy olvasóterem között csúszdát építettek. Az átalakított olvasótermet 1953 novemberében nyitották meg, melyről a Könyvtáros című folyóirat 1954 márciusi számában tudósítottak.

Az ötvenes évek könyvtárhasználatának élménye több visszaemlékezésben is megtalálható, Konrád György író így mutatja be a könyvtárat Fenn a hegyen című művében: „A könyvtár előtt sokan jártak fel-alá a lépcsőkön, a diákok kihallgatták egymást a soron következő kollokviumok anyagából. Nagy réztörzsű lámpák tövében ültek sorba egymás mellett a bölcsész-lányok, akikből tudósok lettek, ... megnézték az asztalok mellett elhaladókat, a kutatókat, a magasabb rangosztályt, a kiváltságosakat, akik nappali fény mellett dolgozhattak a négyszemélyes, facirádás és színes üvegajtóval a nagyteremtől elválasztott úgynevezett kutatószobákban, a Dunára és a Várra néző nagy ablakok mögött.”

1958-ban a közgyűjteményt a művelődésügyi miniszter országos tudományos szakkönyvtárnak minősítette, és kijelölte az azóta is meglévő három fő gyűjtőkörét: jogtudomány, politikatudomány és jelenkori egyetemes történelem. A meglévő állományokból különgyűjteményeket hoztak létre: 1958-ban a Magyar Tanácsköztársasági Különgyűjteményt, 1960-ban az ENSZ Letéti Gyűjteményt, 1962-ben pedig a Külföldi Parlamenti és a Magyar Parlamenti Gyűjteményt.

A Képviselőházi Könyvtárat 1868-ban az országgyűlési képviselők számára hozták létre. A folyamatosan gazdagodó intézményi gyűjtemény számos olyan magyar és külföldi könyvet, jogszabálygyűjteményt, sajtóterméket, valamint parlamenti dokumentumot tartalmazott, amely másutt nem volt megtalálható, így egyre több kutató, egyetemi tanár, minisztériumi dolgozó kért engedélyt a könyvtárhasználatra. Az 1907-es könyvtári ügyrend már szabályozta a látogatást: „Idegenek a könyvtár könyveit csakis délelőtt azon időben használhatják, amikor a könyvtár a képviselők részére különben is nyitva van, mégpedig kizárólag az elnöktől írásbeli folyamodásukkal kérendő, s bármikor visszavonható engedély alapján.”

A képviselők már 1922-ben felvetették egy külön olvasóterem berendezését a kutatók számára. Végül 1934. október 19-én két, kívülről megközelíthető nyilvános olvasóterem nyílt meg az Országház Kossuth tér felőli részén. A statisztikák azt mutatják, hogy a húszas években az „idegenek” olvasóforgalma már a törvényhozókénak 2–2,5-szerese, a harmincas években pedig 3–4-szerese is volt.

Az 1945 utáni kultúrpolitika, majd a parlament szerepének változása következtében a könyvtár egyre hosszabb nyitvatartással várta az olvasóközönséget. Trócsányi György igazgató a könyvtárat irányító Országgyűlési Könyvtári bizottság ülésén már 1946-ban javasolta a zárt

VALÓSÁGOS KÖNYVTÁR –
KÖNYVTÁRI VALÓSÁGKÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI
TANULMÁNYOK 2024

VKKV

Szerkesztette
KISZL PÉTER
és BODA GÁBORNÉ KÖNTÖS NELLIValóságos könyvtár –
könyvtári valóság

Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2024.

Az olvasók elég, ha érzékelik, a könyvtárosok viszont jól tudják: társadalmat, tudományt, kultúrát naponta szolgáló intézményrendszerünk mögött egy izgalmas, nemzetközi tudományterület biztosítja a szakma utánpótlást, a problémákra adott korszerű válaszok kidolgozását.

A könyvtáros diploma sokkal több, mint igazolás egy munkakör betöltéséhez: életre szóló kapcsolódást biztosít a tudományos vérkeringésbe, melynek fontos hazai központja az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete (KITI). A legnagyobb hagyományú, első számú könyvtár- és információtudományi felsőoktatási képzőhely hagyományosan bevonja oktatási programjába a szakma ismert képviselőit, akik vendégelőadásokon, konferenciákon biztosítják tapasztalataik visszacsatolását az elméleti alapokhoz. E szakmát és tudományt összekapcsoló törekvés ünnepi eseménye a Valóságos könyvtár – könyvtári valóság (VKKV) konferencia. Két napon át egymást váltva mutatják be kutatásaikat hazai és külföldi könyvtárosok, a képzésben részt vevő oktatók és a képzés legmagasabb, csak itt elérhető szintjén, a PhD fokozat megszerzésén dolgozó doktoranduszok.

A konferencia 2013 óta tudományterületük legnagyobb, átfogó seregszemléjévé vált. Az MTA novemberi tudományünnepé keretében rendezett teltház as eseményen a közönség soraiból jellemzően az ELTE hallgatói, a szakma jeles képviselői és budapesti könyvtárak munkatársai intézik kérdéseiket az előadókhoz. Ilyenkor mutatják be az előző VKKV előadásából szerkesztett tanulmánykötetet is, amely

már szakirodalmi hivatkozásokkal bővíve, tanulmány formában közli az elhangzott előadásokat.

A rendezvénysorozat súlyát jelzi, hogy a tudomány legkülönbözőbb területeiről fogadják el kiemelkedő tudósaink a felkérést, hogy a konferencia nyitányaként megosszák gondolataikat a Könyvtárról. Az új kötetben két jeles professzor, a germanista Feldné Knapp Ilona és a néprajztudós Mohay Tamás vall a könyvtárak jövőjébe vetett hitének biztos alapjairól.

Válságok, nehéz időszakok sajnos bármikor jöhetnek: a pandémia, a pénzügyi krízis könyvtárszakmai körökben is növelte az igényt a gazdasági-politikai összefüggések mélyebb megértésére. A konferencia plenáris témaként erről olvashatunk a kötetben fontos tanulmány-sorozatot, melynek szerzői Tóth Ákos (Neumann János Egyetem), Havadi Gergő (OSZK KI), Rostás Norbert (KIM Könyvtári és Levéltári Főosztály), Miszler Tamás (Csorba Győző Könyvtár), Kenyeres István (Budapest Főváros Levéltára, NKA Könyvtárak és Levéltárak Kollégiuma), Ekaterina Rogatchevskaia (British Library), Barátné Hajdu Ágnes (ELTE BTK KITI; IFLA) és Kiszl Péter (ELTE BTK KITI).

A képzőhelyhez kötődő aktuális kutatásokról az intézet oktatóinak és doktoranduszainak tizenhét tanulmánya ad ízelítőt: a történeti vizsgálatoktól kezdve a fenntarthatósági törekvéseken át az oktatás-fejlesztési vagy szerzői jogi kérdésekig széles látókörbe fogják át a tudományterület teljes spektrumát.

Az Intézet növekvő számú külföldi hallgatóságára és gazdag nemzetközi kapcsolataira építve évek óta nemzetközi szekciót is szervez. A kötetben megjelent tanulmá-

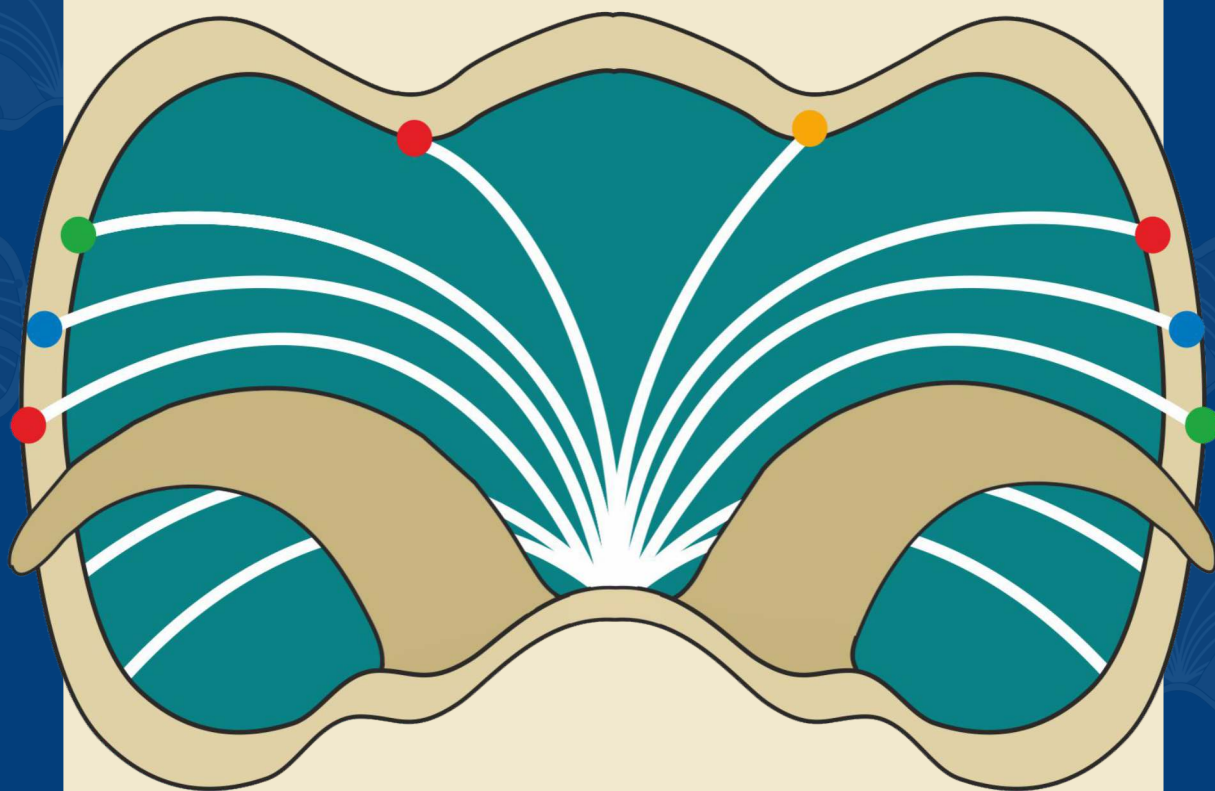
nyok a mesterséges intelligencia hatása és a COVID utáni helyzet szempontjából kapcsolják össze a hazai és külföldi kutatókat a Sukhothai Thammathirat Open University (Thaiföld), valamint az Oslo Metropolitan University (Norvégia) szakmai közreműködésével. Kiemelhetjük a hazánkban is jól ismert Audunson professzor ismét inspiráló gondolatmenetét (The role of libraries in an age of digitalization: How do digital developments, AI and today's conflict-ridden reality affect the role of libraries?), de hasonlóan tanulságos lehet a Föld túloldalának globálisan érvényes könyvtárszakmai kérdéseit körbejáró thaiföldi kutatásokról értesülni.

Az új VKKV tanulmánykötet a gazdasági, politikai folyamatokra adható válaszok forrásértékű áttekintése mellett friss kutatási körképet kínál a könyvtár- és információtudomány „hagyományos”, bölcsészeti- és társadalomtudományokhoz kötődő kérdéseiről is. Tudományterületünk aktuális áttekintéséhez így minden érdeklődőnek ajánlott olvasmány!

Kiszl, Péter (szerk.);
Boda Gáborné Köntös, Nelli (szerk.)
Valóságos könyvtár – könyvtári valóság: Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2024.
Budapest, Magyarország : Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézet (2025), 520 p.
A kötet INNEN letölthető.

A VKKV szakkönyvsorozat eddig megjelent kötetei nyomtatásban és az ELTE EDIT repozitóriumban egyaránt olvashatóak ITT, a konferencia honlapja pedig ITT.

MKE
VÁNDORGYŰLÉS
KECSKEMÉT
2026. június 25-27.

ITT LEHET REGISZTÁLNI

